

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Ḥamishah shiṭot

Nachmanides, Moses

Zultsbakh, 1762

VD18 15256944

דציכ קרפ ל"ז א" בטירהל תוכמ ישודח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10835

חדושי מכות להרשב"א ז"ל פרק כיצד 70

רפ"ב ע"א מתניתין

כילד העדים נעשין וזממין . הא
דפתח תנא בזה ולא פתח בפי' אלו הן
הלוקין דהוי עיקר האי מסכת דמכו'
משום דפרשת מלקות דכתיב ויהי' אס' בן הכות הרשע כתיב בעדים וזממין
מדכתי' והדקדוק את הנדויק בדחיתא בגמרא . ועוד דהא אמרינן בגמ'
דתנא אמתניתין דפ' הנחנקין קאי דקתני כל הווממין מקדומין לאותה
מיתה חוץ מווממין בת כהן ולהכי פתח הכא בעדים וזממין . ונראין
דברים דפר' הנחנקין הוא סוף מסכ' סנהדרין מדקאי' עלה תנא דהכא
כדאיתא בגמ' וכן נראה מדברי רש"י וז"ל ואע"ג דאמרינן בעלמא דקתני
תנא דנשים משכת נדרים בסדר נשים משום דאירי' בפ' המדיר דכתוב'
בענייני נדרים ואע"ג דאיכא כמה פירקי ומכילמי ביני ביני התם למיתן
טעמא למכלל נדרים בסדר נשים ואלו הכא לא בעינן טעמא אמאי קתני
מסכ' מכות בנאי סדרא דהא פשיטא דהיינו דוכתיב ודקתני בפרקא
קמח' דסנהדרין מכות בשלשה אבל למיתן טעמא במאי דפתח הכא משום
פ' הנחנקין לא הוה עביד הכי אי לאו דסליק מיניה במסכת סנהדרין .
וכדאיתא בגמ' דאיש פלוני סהוי' בן גרושה או בן חלוטה . פי' שראו
קתני דהוה אליבא דרבנן סקילה שריפה הרג וחנק ובפרק חלק אירי
בנאי שרי' הדיחה שם בסוף וסיים בפ' הנחנקין . והא דקתני כינא
העדים נעשין וזממין ולא קתני לין העדים נעשין וזממין בגמרא מפרש
לה : **מעירני** בנאי פלוני סהוי' בן גרושה או בן חלוטה . פי' שראו
לאמו שכתנא' או חללה ביום פלוני במקום פלוני והתנא מקל בזה כשם
שמקל באינו שונה ומתנאו וזממין משום דהא פשיט' והא דקתני בן חלוט'
ברבנן וכתבאסקין בפ' עשרה יוחסין . וא"כ לין בן דין הווממין מדאוריית'
כלל אלא משום דאיסור חלילה לכהו' ומדרבנן הוה אסור לסיסול גרושה
דאורייתא ואסמכתו נמי על מאי דכתי' ואשה גרושה מאיש' כדאיתא
התם (דף ע"ח) . קבטי' מיירי תרווייהו כסדרי ודקתני ליה לקמן פ' אלו
הן הלוקין במסכת . מיהו בחיובי מלקות דאורייתא וכל הכי דקתני
אלו הוה מני' למיתני פשיטא קהל ישראל סהוי' נתין או עבד או ממור .
ובתוספתא תני ליה כוליה ותנא דירן דלא קתני ליה כוליה משום דלא
בעי לאורובי ויחא ליה למיתני בן גרושה וכן חלוטה משום אמתניתין דפ'
הנחנקין דקאי' עלה הכא דאירי' בענין וזממי' כהוה כדקתני חוץ מווממין
בת כהן . א"כ משום דהכי שכיחי טפי . א"כ משום מאי דקתני שולקין
בלבד ואין תורת הזמה מתקיימת בהן כלל ואע"ג דתפסדי' ליה תרומה
ושאר תמנות כהונה וטעמא דלא משלמי' ליה איביעית אימא משום דהוי
מורד דלא קין ומסתמא לא אמרה תורה ועשייתם לו כאשר זמם אלא במדרי'
משום דהאי פסידא לא בריא היקא וגרמא בעלמא הוא דכותה בעלמא
פטור דמי יומר דיהבי' ליה מתנות כהונה דהא טובת' הוה' לבעלים ואפי'
בתכרי' כהונה לאו שעבודא דחית' ליה לכהן עלייהו אלא מלות נתיב' והוה
דבר' שלא כל לעולם ולא ידע' אי הוה ליה ומסתמא רחמנא כאשר זמם
לעשות ולא ככאש זמם לגרום וכדפי' מורנו המובהק הר"ה ור"י ז"ל .
עוד פירשו בתוספתא בטעמא דהא דכיון דלא תקיימין בהו הזמה במאי
דזוה עיקר סנהדרייתא דפסולא דנפשא דבן גרושהאובן חלוט' לא תקיימין
לה כהא' דלא תקיימין הזמה לחלמין וכדאמרינן בגמרא גבי ועשייתם לו
שנהרגין ואין משלמין כתוב' שהיו מפסידין לה התם פיון דקים לי' בדרכה
מיניה דין תורה הוא שכלל מקום שיש מית' וזממין שהייתה עומד' במקום
שניהם וכולה הזמה היא : איין אומרים יעשה זה בן גרושה . קט'
לה כלשון יחיד כלישנא דקרא דכתיב ועשייתם לו . ופי' רש"י ז"ל שאם
העבד כהן אין אומרים שיעשה בן גרושה או בן חלוטה והכי דהוי פשיטא
דמילתא דלכהן הוא דאגטרך דשייך ביה פיסול זה . אבל בתוספות
פירשו דה"כ מיתני בעד ישראל דלא אמרינן סיהא פוסל אשה בניאמו
לכהונה כללו הוא חלל בן גרושה או בן חלוטה אלא לוקה את הארבעים .
ומפנה בגמרא דנפקא לן האי מלקות מדאורייתא מדכתיב והלוקין את
הנדויק וכדאיתא בגמ' . והקטבו בתוספות דהכא תנינן דאפילו בעדות
שאי' אתה יכול להזימ' עדות כשרה היא ודנין בה דבי' לא תקיימי בה הזמה
מתם לוקין עליה והמלקות עומדת במקום הזמה ואלו בכמה דוכתין
אמרינן דכל עדות שאי' אתה יכול להזימ' מתם אינו עדות ואין דנין בה
כלום וכדאמרינן לענין עדים שהעידו בראובן שהרג את הטרפה שאינו
נהרג לפי שאין אתה יכול להזימ' להרגם כיון שהם אינם טרפה
בענין כאשר זמם לעשות לחייו ולכוח ואפי' תימא דשאי' התם עדות'
על הטרפה אינו כלום דנברא קטילא בעי' למיקטל הא אמרינן נמי במס'
סנהדרין (דף ע"ח) דעירי גערה מאורסה שהזומו אינן נהרגין והיא ענמה
אינה נהרגת ובשלא התרו מתם ואפי' שהו סברא ואלייבא דר' יוסי
דאמר חבר אינו נדויק התרלה וטעמא דמילתא לפי שיכולין לומר לאשרה

על בעלה באלו וכיון שאין אתה יכול לקיים בהם הזמה אינה נהרגת
לדין עדות עדות ואמאי לקבל עדותן ואם יומו יהיו לוקין . ומירנו
דשאני התם דבאים לחייבה מיתה ומלקות לגבי מיתה לאו רלוס הוא
והלכך עדות שאי' אתה יכול להזימ' הוא . אבל הכא שאין בליו להעיד לא
בפיסול בן גרושה ספיר מיקיים כאשר זמם במלקות וכיון שולקין עדותו
שאתה יכול להזימ' הוא . וכן אתה אמר במעידין שהרג את הכפש
בשוגג ולענין גלות . ורבתינו ז"ל פירשו דגבי עדים וזממין תרי דיני'
כתיבי חד ועשייתם לו כאשר זמם ולא מיטע' הקרא מהזמה בענין עדות
שאתה יכול להזימ' והיינו שהיא דטרפה ונערה מאורסה ודוכותיה
אבל בכל מאי דלא שייכא הזמה דמעטייהו קרא מינה הכי דמתני' וכל'
דוכתיבו לית לן למיבעי בהו עדות שאתה יכול להזימ' דהא חיובא דידעו
תוהדקוין את הלוקין ולא מכאשר זמם וכדאיתא בגמרא כדאיתא וזה טעם
בכון מאור : **מעירין** אבו בנאים פלו' שחייב גלות . פי' רש"י ז"ל
שמעידין שהרג את הכפש בשוגג . ודקדקו עליו ז"ל דבמאי עסקינן אם
בשהו מודה לדבריהם לין כאן הזמה ואם בשאמר שלא הרג לין עדים
כלום ואינו גולה על ידם כי הוא נאמן על עצמו יותר מהם וכדתנן
בברייתא פ"ג אמרו לו נשים אכלת חלב והוא אמר לא אכלתי ר"ח
מחייב וכתמיס פוטרין אמרו לו לר"מ וזה אלו ירדה יכול לומר מורד
היינו והכא נמי יכול לומר מורד היינו ואינו נגיד . ובשלמה להסוד
טעמא דאתמר עלה ככריות שנתן משום שהתורה האמינתו לענין
קרנן יותר ממאה עדים מדכתיב או הודע אלו . ז"ל דהבא אינו נאמן
כנגד העדים דהכא לא כתב הכי והדבר מסור לכ"ד אלא להסוד טעמא
דאיתמר התם דמסרתי' דיבוריה לא אכלתי שוגג אלא מורד מאי איכא
למומר . וכן דמייירי' כשהעידו שחברו בו סהיה שוגג כודאי דהבא
אינו יכול להכחישן היאך אפשר להם להעד בן בדיור' דהא אמרי רבנן
לקמן בתכילתן האובכ גולה והשוגא אינו גולה משום דחשיבין ליה מורד
ואמאי וררי אפילו באויבי בני משכחת לה דגולה בשמעידין שהעידו בפ'
סהיה שוגג דאי סתם העידו אפילו באובכ נמי אינו גולה כיון שמכחיסין .
תרנו בתוספות דכל שהעידו שגראה להם שוגג כגשילת כהרול' וכיוצא בו
כיון דבאמו דלרך על הרוב שוגג הוא גולה באובכ ולא מקיימין לי' לומר
סהיה מורד אבל באויבי שהזכור בהוד' חשיבין ליה תן הסתם סהי'
מורד ועשה עצמו כאלו הוא שוגג . עוד פירשו דמשכחת לה למתניין
כשהגה שזקן ולא חשיבין ליה לא הודאה ולא הכחשה לגבי האי . א"כ
בגון שאמר להם הרגנו אבל לא בפנינו דככה"ג חייבין וכדאמרינן בב"ק
גבי טבח ומכר שאם אמר טבחתי ומכרתי אבל לא בפנינו ונמלאו וזממין
שמשלמין וכן ר"ה הבא לתם חייבין שרי' הוא גולה ע"פ עצמו דגלות כפר'
היא . ז"ל שאינו גולה ע"פ עצמו שהרי יש בדבר חיוב מיתה אם ינא
חוץ לתחום שהרגו גואל הדם . ומיהו אפילו נתימא סהיה גולה ע"פ עצמו
כיון דבעידנא דסהידו עליה עדיין לא הוה חייב גלות כד"כ ע"פ עצמו
לוקין אם נמלאו וזממין ודמיא למאי דאמר רבא לקמן בפירקין עדים
שהעידו בחד בשבא קטל פלניא לפלני' וכלו שנים ואמרו בחד כשבא עמנו
הייתם אבל בערב שבת קודם לכן הרגו נהרגין דבעידנא דסהידו עליה
גבדא לאו בר קטלא הוא . ואחרים פירשו דמשכחינו כשהעידו שנתני'
גלות כד"כ פלוני ונכון הוא . אבל רש"י ז"ל לא פירש כן משום דסתם
מעידין אבו בנאים פלו' שהיו בן מעדות ידיעת עצמן היא ולא מתם דסתם
כד"כ עד שיאמרו בן פירים והכי דהטי כולהי מתני' . ובגמרא מפרש
אמאי לא קתני הכא מאי דקתני בפרייתא שאין משלמין את הכופר' ושאין
נמכרין בעבד עברי . והא דתנינן בכל דוכתא לוקה ארבעי' ואע"ג דהוה
ארבעים חסר' א' ליטנא דקרא קטני דכתי' ארבעים יכנו . גבמרא האי'
אין העדים נעשין וזממין מיבעי ליה ועוד דקתני לקמן הוא פירש' ז"ל
ועוד מאי קא בעי הכי כינא העדים נעשין וזממין דהא לקמן בפירקין תני'
כינא אבל אמרו להם היאך וכו' פסט לטונו ז"ל נראה שהספר מקשה
תרמי' למה לי אבל אין לשון הגמרא משמע בן מדקאמר כדקתני לקמן הוא
משמע אינו כמו שאמר כאן אלא כדקתני לקמן הוא . אלא ה"פ דלשון
נעשין עדים וזממין לא הוי עיקר משמעותו על קיום תורת הזמה בהן
אלא באיזה לשון נעשין וזממין בשחלת וזממין . ולהכי פריכין דאפילו
נימא דהאי נעשין וזממין דקתני מיירי בקיום תורת הזמה בהן לא ה"ל
למיתני כינא העדים נעשין וזממין ואין העדים נעשין וזממין מיבעי ליה'
דהא קתני בן גרושה וכן חלוט' ועוד קושיא תמורה יותר דאפילו הוי תני'
אין העדים נעשין וזממין לא אחי' ספיר דלא משמע האי' ליטנא לא ניוומין
מתחלתן ובהא לא איירי' הכא וכדקתני לקמן הוא אבל אמרו להם וכו'
וזה עיקר . וכן פי' בתוספות . ואפשר שגוה כיון לשון רש"י ז"ל אלא
שלאנו מסום והכי קאמר מר"ן ז"ל מאי בעי הכא להאי ליטנא דכיד'
נעשין כדקא מיירי בקיום תורת הזמה דהא ליטנא ככיד' ניוומין דאירי'
בה לקמן הוא : **תנא** התם קאי פי' אפרק הנחנקין דקתני כל
הווממין וכו' ויש עדים וזממין וכן ק"ל מה שזכרתי בזה לומר קושיא
דלן

חדשי מכות להריטב"א ול פרק כ"ב

דאזן לא עשין היכא קאי דקתי הכי . וי"ל דקח אחר דתנא ה"ק כינ'
ה' גדיס ונשין זוממין בלבד שאין בהם קיום הוזה אלח לשון זוממין בלבד
והטוס דב' הנהקין חיירי בקולל דירבו בתקנת שאין מקדימין למיתה
החמור אלח למיתה קלה קתי הכא . טיס עדים חמדים קלים יותר שאין
בהם אלח לשון זוממין ומלקות בעלמא . ומ"ח חין פי' זה נכון דאכתי
לא מתרנא קושיין ועוד בדקתני לקמן הוא לטוס מאי דפרישנא לכך
הנכון יותר דהכי קח מתרן דודאי ה"א כינר הפדים כפשוין זוממין כינר
גיומין מתחלתן לקיים בהם הוזה גמורה קתור אלח דהשתא כתחלת
דבריו לא פדים ולא אלח דחיירי מעיקרא בקולי דתורת הוזה . וכסף ה"ד
לפרושי מאי דפתח וקתי לקמן אבל חמרו לאס וכו' והאי דפתח מעיקרא
לפרושי קולי הוזה מסוס דקאי על פ' הנחנין לחיירי בקולל דהוזה
וכי' כהא שאר קולי פהם עוד קלים יותר וה"ד פדים כדקתי לקמן כינ'
נעשין זוממין גמורים בתחלתן ואסוף : כל הזוממין מקדימין וכו' .
פירש"י ז"ל משכימין כלומר שאין להם הנלה מחמת מיתה . ור"י ז"ל
פי' משום דאם אינו יכול להמיתן בחזות מית' מתימין אוחס בשאר מית'
פי' ד' מיתות דלא חוק ל' מיתות ניכא אלח ברובא וגו' אל הרס בלחוד
כדחיתא בסנהדרין (דף ט"ז ע"ב) ומיהו לכתחלה כל היכא דאפשר לאות'
מית' קדימין להכי נקט מקדימין : ריזין זוממין בת כהן ובעלה .
פירש"י ז"ל אם העיד על שניהם דאע"פ שהן זוממין משניהם זוממיהם הלא
חמור מתימת הבעול ובעלמה כל שנתייבב שני מיתות גידון בחמורה הלא
גורת הכתוב שנידונין במיתת הבעול שהיא קלה דרשינן באשר זונס
לעשות לחמין ולא לחמור כדחיתא ה"ס . ומ"ח נראה חלשנו ז"ל שאם
לא העיד על הבעול אלח עליה כגון שהמור בה ולא התירו בו או שהיה
כן ט' שנים ויום ח' שביאמו ביאה שהחייב על ידו והוא פטור במיתתה
ודאי כדוכין ולא כמיתתו . וכן נראה חלשנו משנה דקתי חוק זוממין בת
כהן ובעלה ולמה ליה למיתני הכא דין בעולה אלח דדלי משום שהן
זוממין כשניהם וקרא דלחיוו אבי מדרש פי' אל ים שקרוש דלעול'
כדוכין במיתת הבעול וזה פי' שלח העידו עליו ובמקומה הארכתי בזה
כס"ד והעניתי כדברי רש"י ז"ל מדברי ר"י חוקן ז"ל והאי זוממין בת
כהן לרבנן דחמרי משאה יבאה לשריפה ולא ארוסה דארוסה כסקיל' היא
כדון בת ישראל ומסוס דסקירא לכו דסקילה חמור' כדחיתא ה"ס הרי
היא כשריפה ובעולה כחנק כדונו גבי נשואה בת ישראל והעדים ג"כ
בחנק הקל כמותו וכדפירש"י ז"ל הכא דהפרש לה כרבנן דהלכתא כוותיהו
אלח לר"ש דסבר ארוסה ג"כ יבאה מכלל בת ישראל מסיק ליה לשריפה
החמורה פי' ארוסה מיירי היא כשריפ' ובעולה כסקילה כדוכין עם כהן
ישראל וזם פרוטין כמותו כסקיל' קלה והתיא מפנינן בין לרבנן בין
לר"ש וזה תרור : ור"י פסלי' לדיריה ולא לורשיה . פי' דכיון שאין
פירושם אלח מדרך קנס מילתא דאפשר הוא שהי' הוא פסול ודרשו כשר .
ופריק' בעינן כאשר זום וליכא פי' דאזן בעטן שתקיים בהם כל מה
שומחו ולפי עדותם ורשו היו חללים . ומ"ח חרבה כאשר זום לעשות
לאחיו כתיב ועדרגם לאחיו ולא לורשי . י"ל דהיה הא ספיקוליה לענין
זוממין כהן למידרש לאחיו ולא לחמורו והכי בעי למדרש טפי לורשי
שהם כרעה דיריה ככלל לאחיו הוא . וכתבו בתוס' פהם העידו עליו
שחירו פי' היה כשר פהם שלישי ואפ"ס לוקין וחין נפשוין
דאכתי חיבה למידרש לו ולא לאחיו ואפילו חין לו אשה חין לחנוק וחין
זה תחזור כל הנורך דלגבי ורשו שהם פדעו שלו שיך לומר דליכא
באשר זום אלח לגבי אשתו כיון דכדיריה תקיים ספיר קרינן ועשייתם
לו באשר זום לעשות לאחיו אלח ט"ל שדיבס אחת שלח חלקה התורה
כפי' שוליו יוחסין : בר פ"א חמר ק"ו . אפשר דמודה בר פולח
בדרשה דר' יוסטע כן לוי דהא טעמא תריבא הוא אלח שפא לחוק דבריו
ער מדין ק"ו דמילתא דתייתא כק"ו טרח וכתב לה קרא . ודחינן לה
וזוממין דחחוריתא כר"י ח"ה דלא יתח' ליה דרש' דר' דס"ל דכיון
דמיעטל חיבה קרינן ביה ספיר כאשר זום : שבת ק"ה לה רבינא
ומ"כ טולת תורת עדים זוממין . פי' הא לאו הכי ספיר חיבה למידק כי
הי' ק"ו וכדחמרינן ה"ס במנחות (דף ט"ו) ומה העפגל אינו נתפגל בהא
לפגל ולא פיגל אינו דין שלא יתפגל ואמרינן נמו ומה האוסר אינו נאסר
הכי לאסור ולא חסד אינו דין שלא יחסד : ומה הסוקל אינו נסקל
ליסקול ולא סקל אינו דין שלא יסקל . פי' רש"י ז"ל דקי"ל שאם הרגו
חין הרגין דכתיב כאשר זום ולא כאשר עשה והקשו עליו דא"כ אחאי
כקט סוקל לימא הורג אינו נהרג הכא להרוג ולא הרג אינו דין שלא
יהרג וכדחמור' לקמן הרגו חין נהרגין ועוד דלמ"ד הרגו נהרגין דקסבר
עונשין חן הדיון מאי חיבה למימר . וי"ל דמשום דבר פולח נקט לשון
פירטי המחלל בקטיון חין לשון פירטי כסקיל' שהיא חמורה לרבנן ופירטי'
סוס חיבה דה"לכתא דקי"ל הרגו חין נהרגין . לרפי' מאחר הללו ז"ל
פי' הורג בעלמא כחמור' בלא התראה אינו נהרג זה שפא להרוג בלא
שהתירו בו ולא הרג אינו דין שלא יהרג . ולשון הסוקל קשה כמו לפירש"י
ז"ל אלח דקושייה חפי' למ"ד עונשין חן הדיון . ומי' נשפי הפירושי קשה

לדילמא שאני הכא שאם היינו אומרים כן בטלת כל תורת זוממין לגמרי
ואין למדין חסר חסרי אפסר . ומורי הרב ז"ל נראה לו פי' הראב"ד
ז"ל פי' ומה הורג לחיירו כסקילה אינו נסקל שאין דינו אלח כסקיף
ברובא זה שבעיד על חיירו . לסקול שבער עביר' סוהו חיוב לסקול ולא
סקל לפי שהוס' חיירי דין שלא יסקל אלח סוהו כסקיף . ומ"כ טולת חכאן
תורת זוממין דחמחא חמר כאשר זום וליכא : ובהא הוא טענה
מעשה במודד וכו' פי' הורג שהיה בזבובו מעש' אינו גולה אפי' שאינו
נהרג כגון שלא היה בו התראה או שנג קרוב למוד שאינו נהרג . ואינו
גולה הם שלא עשו במוד' פי' שאין בזבובו טענה מעשה אינו דין שלא יגלו
והיכא דקשיא ליה למ"ד דעקימת פי' היה מעשה מח"ל . י"ל דאטילו
באחר כן מכל מקום אינו מעשה גמור' כמו מעשה הורג ועוד דהא
קי"ל דעדים זוממין חין בהם מעשה החולל וישנן בא"י וכדחיתא כפ' ד'
מיתות .
ע"ב והיא הטענה פי' קושיא היא דאדרבה ממקום שפאת
לפטור מגלות יש לך לחייבם דפיטורה דגלות לאו
קולל הוא לדיריה אדרבה חיובא דגלו' היה עדיף לכו טפי כי היכי דתיבוי
לכו כפרה : ותיפוק לי' משום לא טענה פי' ולמה לי והדיקו
ופריק' משום דה"ל לאו שאין בו ועשה שאין לוקין עליו אי לאו דאיתא
והדיקו וגלי דלית לכו משום לא טענה וק"ל דמלקות ודאי משום לא
טענה הוא כדחיתא לקמן . ויחיב דק"ל לר' יהוד' דאמר לאו שאין בו
מעש' לוקין עליו למה לי והדיקו ולא קשיא דר' יהוד' מעדים זוממין
וזוממין סם רב הוא דגמור' לה ובהא דכתיב והדיקו הא לאו הכי לדירי
כמי לא היו לוקין עליו והא דחשבינן לא טענה לאו שאין בו מעשה הא
פרישנא כפ' ד' מיתות דהא חיובא חס' לו למ"ד עקימת פי' היה מעשה
משום דעדים זוממין ישנה בא"י . ומ"ח ומה לא מעני דאין לוקין משום
ד"ל לאו שנתן לאוהרת מיתת כ"ד וכל לאו שנתן לאוהרת מיתת כ"ד
חין לוקין עליו ז"ל דלא ניהא לן חמד דהא חיובא ר' שמעאל דס"ל לוקין
עליו כדחיתא כפ' ה' לוקין . ועוד דלר' מאיר חין או לאו שנתן לאוהרת
מיתת כ"ד דהא חיובא ס"ל דאחר' דעדים זוממין מלא ויחייבו לנשות
כדבעינן לפרושי לקמן : ת"ד דבריה נאמרו בעדים זוממין וכו'
חין משלמין את הכופר קסבר כופר כפרה והכי לאו בני כפרה ניכאו
לפוס פשטא נראה דהכי לאו חו' לכפרה וקס' דא"כ מהאי טעמא לא ליגלו
דהא גלות כפרה היא כדחיתא לעיל ואלו לעיל אמרינן דחי לאו קרא
דחיישינהו מגלות הוא אמרינן דליגלו כי היכי דתייה להו כפרה
וי"ל דשאני גלות שאינו כפרה ממש ומיתת כ"ד היא מחכמל' בניו דחית'
כפ' הגולין ומדע אשרי חם חזן לחסור נהרג ודבר מחסור לכו"ד הוא
להגלותו מה שאין כן כופר שאין זוממין ואחיו כדחסיק' כ"ד וכן
היינו סבורים לומר שזה יגלה ויעמוד באלו ספק של הירגה ואחרי ז"ל
יתכפר במיתת כ"ד אי לאו דגלי קרא דלא ליגלו . כן פי' הרמב"ן ז"ל
וגם בתוספתא . וטעמא דלאו בני כפרה ניכאו פיר' ר"מ ז"ל משום
דכייבי קרבן דהויא כפרה קי"ל דבעינן מעשה מתם כדכתי' תורה אחת
לעושה בשגגה וכדחמור' ה"ס כפ' מ' מיתות (דף ט"ז ע"ב) יבא מתקף
ויאלו עדים זוממין שאין בהם מעשה ומעשה לכופר דהיא כפרה כמו לח
חו' וקשה על זה בתוספתא כפ' ר"ז ז"ל דכתיב לרבנן אלח ל' ח'
התם דלא בעי' חשבה ור' יוחנן אפילו מעשה וטול לא טעינו כדחיתא
סם והא דהכא החמורה בה ר' עקיבא כדקתי משום ר' ע' חמור' חין חין
משלמין ע"פ עגות . ואחרים פי' דלאו בני כפרה וכופר אחמרינן חין חין
כופר אלח כתי' שפורו הרב את הנפש לפוטרו ממת' כירי שמים וכדחמור'
ה"ס לפי שפנינו למומתין בידי שמים שטותין חמון ומתכפר להם כדכתי'
חם כופר יוסת עליו וגו' . וזהו אשכנזי רש"י ז"ל כאן לאו בני כפרה ניכאו
שהרי לא הרג שארם את הנפש ונדודי שלישי מיטה זו לא היינו ניכאין לכל
אלו הטעמים דהא חית לן שטמא רבא דלאו בני כפרה חייבו בהא כיון
שעשו במודד ולא עשינו כפרה כן למיזרין אלח לנוי שפורו הרב ח'
שפויסה שלח שפרו כדחיי' ולא היה מודד אבל הא דחיי קשיא טובא
משום דלאו בני כפרה ניכאו למה ישי' שפורין חלשנו הכופר שהיו מחייבין אותו
לקיים כהן כאשר זום דהא כאשר זום לאו כהן כפרה אלח למחומה או
לקנסא וי"ל דהוזה לא שייכא בהא למ"ד כופר כפרה דהא וישי' לן
ה"ס חם חמשכנין על הכופר למ"ד כופר כפר' וסלקא בתוק' וי"ל דל'
חין חמשכנין . וגם ר"י ז"ל פי' סם דלא מיכע' לן ה"ס אלח חם כופין
אותו עד שיאמר רובא חני ומעשה חלו לכו רבה לתכופר לא היו כופין
אותו ואם היה יודע בעמנו שלא היה יודע שבעידו לא היה נותן זבין טען
חין כאן דין הוזה . וה"ק כופר כפרה למה בכפרה דין הוזה ופי' משום
דליהוי לכו כפרה הני לאו בני כפרה ניכאו . כן כ"ל . ורבי' הרמב"ן ז"ל
פי' דלמ"ד כופר כפרה לא שייכא הוזה דהא עיקר עדותם לחייבו
מיתה כירי שמים כדכתיב וגם כפניו וימת ועדותן לחיים לא מעלה
ולא תוריד . שאם הרג שורו את הנפש בלא עדותן של חלו ויחיבוהו שמי'
וזי לאו מפני עדותן לא ויחיבוהו שאין השמים לרביבן לנדותן כלל ומ"כ
ליכא

חדושי מכות להריטב"א ז"ל פרק כיצד

לח

ליכא לגבי היתיה ועשייתם לו וכו' וכיון שכן אף כופר לא שייך בהו
 שהכופר במקום מיתה בידו שמים וכיון הוא מאויר . ושמה לזה נמכוון
 רש"י ז"ל במה שפי' שהרי לא הרג שורם את הגפס אלא שלטונו קר
 במנהגו והקשה בתוספת' למה לא שטינו לוו במשנתנו שאין משלמין את
 הכופר ותירנו דכיון דלמ"ד כופר אמונה משלמין אף דרכנו ור"ע ס"ל
 הכי בעלגותא לא בעי לאירויי . אבל הרמב"ן ז"ל תירץ דהני אינן נוקין
 מטעמיה דפרושתא לעיל דהא חלקות והלדיקו במקום הוזה עומד וכיון
 דלא שייכא בהא הוזה לפי שאין עדותו נריך לשמים אף חלקות נמי ליכא
 ובתנאי' לא קפני' אלא אותן שלוקין וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב
 שאפילו בו לוקין משום והלדיקו . והקשו בתוספתא דהכי משמע דל"ע
 כופר אברהם ממנוה שמשלמין הכופר ואלו כפי' שור סגנח (דף מט"ב)
 משמע דס"ל כופר אמונה דתנייה התם ובעל השור נקי ר' אליעזר אומר
 נקי מחני כופר א"ל ר"ע והלא אינו משלם אלא מגופו הביאנו ל"ד וישלם
 לו . והתם מסקינן דר"א סבר כופר אברהם ותינה דר"ע סבר כופר
 ממונה ויש שחידשו דתנאי' היא אליבא דר"ע והכינו יותר שכבר השיב לו
 ס"ס ר"א עקיבא כך אני בעיניך אין דיני' אלא בשהמית ע"פ עד אח' או
 ע"פ העולים שאינו נסקל ואשר לשלם מגופו ור"ע היה סובר דכל זמן
 שאין השור בפקליה אין העולים משלמין כופר וכדליתא התם וא"כ לא
 נריך קר' לפוטרו מחני כופר אלא נסקל' אין כאן כופר ולא אמרינן
 התם דר"א סבר כופר אברהם לפי שלא אומר שהי' משלם מן העליה דודאי
 ליכא עליה כופר דהם אלא כלפי' שחמר שהיה כופר על פי העולים
 שאינו נסקל הקטיו עליו דהא חני כופר דשור תם קנסא הוא ובחני' בוק
 דשוי קנס' ומוזה בקנס פטור ופרקי' שקברי כופר אברהם ומוז' בכפרה
 חייב מעשה אף ר' יהודה יורה בזה אלא דס"ל דלא נריך קר' לפוטרו
 בהמית ע"פ בעלים מחני כופר דכיון שאין השור נסקל' אין בו כופר כן
 כ"ל ובמקומה ביארנה רש"י בס"ד וגם בתוספת' רמון כן : מאן תנא
 כופר אברהם ר' יאשיהו היא . והא דלא קאמר ר' אליעזר היא וכדליתא
 לעיל הכינו בזה משום דלא חיתמי' היא אלא לחיותו לשון שהשיב ר"א
 שדינו כשהרג ע"פ העולים וכדליתא אלא לשון האחר שהשיב לו סס שאין
 דינו אלא כשהרג שלא ככוונה ליכא הכרחא דס"ל לר"א דכופר אברהם
 וכדמוכח התם בשדי' הלכך טפי ניחא ליה למקט' ר' יאשיהו דמפרש
 לדידי' ככ"ל ולא חני אחר ר' עקיבא היא כדמוכח לעיל דכיון דסיפא ר"ע
 רישא לאו ר"ע וזה פשוט : ונהן' פדיון נפשו דמי ניווק . פי' אע"ג
 דהרגו הוא קרי ליה ניווק משום דכל היכא דלא מחייב עליה מיתה אלא
 ממון ניווק קרי ליה : רב"ע כופר אברהם . פי' ולא מתיבן למימר
 דר"ע כופר אמונה דא"כ מחני טעמיה דמ"ד דמי מוסיף דהא כל מוסיף
 בדבר הניזק שיימיון ליה בכל דוכתא : מ"ט דרכנו . פי' דאלו
 טעמיה דר' יאשיהו טעמיה תירולא הוא מדקאמר פדיון נפשו דמשמע
 נפשו של מוסיף : נאמרה מיתה למעלה וכו' . יש מקשים בתוס'
 דהא ג"כ לגמרי דייטנו ולא לחלפין וא"כ לימא נמי מה להגן ממון אף
 כאן ממון . ותירנו דשאני הכי דכתיב פדיון נפשו דמשמע כפרה והכינו
 דכל כי הא לאו ג"כ תמש היא אלא כעין ולמד סתום מן האפורס וגבי
 מוסיף וניזק הוא סתום אבל לגבי ממונה וכפרה כדמפרש הוא דהוי כפרה
 למאי דס"ד השתא דקרי ליה פדיון נפשו והיינו דלמירון ור' יאשיהו ונתן
 פדיון נפשו כתיב בדמויק כלומר אף זה כדמפרש הוא והשתא למאי
 פירושא לא שייגי' בהאי א"כ ג"כ מופנה היא אם לאו ולא אמרינן נמי דר'
 יאשיהו ג"כ לא גמיר . וכן פי' אמרי' רשב"ז : ר"ב היכא דאית
 ליה לרדייה נכסי וכו' וא"ת א"כ מחני קמ"ל פשיטא לומר שאין נמכרין
 דהא בעינן כאשר זמם והם לא זמנו למוכרו וי"ל דקמ"ל דאע"ג דכי
 אסידיו עליה לא הוו ידעו ליה נכסי או דלא הוו ליה אלא דלכתר הכי
 קנסי' אפ"ס אין נמכרין : בגנבתו ולא בזממו . פי' ואע"ג
 דכפ"ק דקדושין (דמ"ה) גרסי' דדרשינן ביה מילי אחריגי בגנבתו ולא
 בגנבתה שאין האשה נמכרת בגנבתה בגנבתו ולא בכפלו כוליה שמעת
 מניה דהא כוליה יתיר לדרשא וא"ת ותנא דמתני' אחאי לא קפני' הא
 בשלמא לרב המנונה כיון דנמכרין לא פסיקא ליה אלא לרבה דמפרש
 דאין נמכרין לעולם אחאי לא קפני' ליה . וי"ל דלא בעי למיתני' אלא
 מאי דתני' מקרא דברשא רויחא כהנסי' דלעיל אבל האי דרשא לאו רויחא
 גריד מחילתן אלא במאי דכתי' לאירויי במחילתן כגון מעידתו באיש
 פ' שחיבי גלות והיה דכן גרושה וכן חלונה משום דקאי אפרק נחנקין
 כדליתא לעיל : אף אין משלמין ע"פ עמון . פי' בשאומרים
 העדנו והזמנו כב"ד פלוגי' כדלקמן : תדע שהרי לא עשו מעשה
 וכהרגין . פי' לאו משום דליכא בעדותן אלא דייגור בעלמא קאמר
 ונהרגין מדינה ולא משום קנסא . אלא הכי בעי למימר שלא עשו מעשה
 שייק לזה שהרי הזמנו וכתבטלה עדותן ואע"כ שהרגין ופדיתיה ועשייתם
 לו כאשר זמם לעשו' ולא כאשר עשה והיינו נמי דרב נחמן כדמפרש ואולי
 קדע שהרי בעדות שמתמן ממון ביד בעליו שלא שילם על פיהם ביום לפי

דף ע"א איכא עובד ס"ר נחמן . ותלמודא דלא קאמר וכן
 משום דר"ע לאו אדרבה קאי אלא אדר"ע
 גופיה : כושלשין נחמן . לקמן בדוכתא מפרשינן לה בס"ד .
 ועליל דלמירין דלמ"ד כופר אמונה משלמין היינו מההיא טעמיה
 דמשלשין בממון דאי לא היחך משלמין ליתן האי כופר והאי כופר כופר
 א' אחר רחמנא ולא שני כופרים ליתן האי חני כופר והאי חני כופר
 כופר א' אחר רחמנא ולא חני כופר כדדרשינן בעלמא לענין מי שהרג
 שורו את הגפס כב"ד בני שור של שני שותפין אלא כיון דק"ל שמשלשין
 בממון כי היכי האי חני כופר והאי חני כופר מלטרפין וזהו ליה כופר א'
 שלם וזה כדור וזמן שכתבו בתוספות : אמר רבא באומר עדות
 שקר העדתי . ויש גורסין עדות שקר העדנו כלומר העדנו אפי' וחברי
 וכראה פירושה לפי פשוטה וכן פי' כל הפרשנים ז"ל דמירי' בשלם הזמנו
 כלל אלא שהא"ת מהם היום לענמו או לו ולחירו ג"כ לומר עדות שקר
 העדנו כי לא היינו מנויים באותו מקו' אותו יום כלל דמסתמא להכי קרי
 ליה עד זומם לפי שסותר העדות בגשון הזמנו וקאמר רבא שהשלם חלקין
 על פיו דכתי' שאינו נאמן על חבירו נאמן הוא על עצמו ולא אמרינן בהא
 שאין משלמין ממון עד שיומו שניהם דהאי בהזמנת אחרי' . ועו'
 וכי תימא והיאך נאמן אפילו על עצמו דאין אדם משיב עלמנו רשע .
 י"ל דההיא כתיב סגופו בלח"ו אבל בממון פלגינן דיבוריה כאומר נכבתי
 או גזלתי שמשל' קרן ע"פ עמנו שהרי יולא מדבריו שהוא מוד' טיש לחבריו
 ממון אללו וכן במודה שנטל מחבריו ממון ריבית קנוסה חייב על פיו .
 וידע דלמ"ד כופר אמונה משלמין על פי' זה דמאי קושיא דהא אדרבא לפי
 שאינו יכול לחזור בו מעדותו והכינון מתחייב על פיהם הוא חייב לשלם
 מה שמפסידו בעדותו . וי"ל דלישנא דנקט רבא עד זומם קשיא ליה
 לתלמודא דמשמע מדין עד זומם משלם ולא מדינה דגרמי וכל שהוא מדין
 הוזה בעינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אפילו לגבי ממונה כדכתיבנא
 לעיל וכיון שזה אינו יכול לחזור מעדותו כאשר עשה הוא ולא כאשר זמם .
 וכן פי' רבי' מאיר הלוי ז"ל . ומיהו ק"ל בר מהכי נמי מיקשי לן היכי
 קרי ליה עד זומם דהא ליכא הוזה אלא תפי' אחרי' ואפילו אם בא הרג
 דרגליו שזה וודאי נמיר שערות שקר אפ"ס אין כאן מורה הוזה כלל .
 וי"ל דאין ה"כ אלא דלודך עדיפא ליה לאקשוי' דכיון דחייב מדינה
 דגרמי הוא על כרחיך לא הוה למקרי' עד זומם לפי שסדר עדותו בלשון
 הוזה . ובחכמה נאמר פי' אחר דהא דרבא כשהזמנו שניהם ולהכי קרי
 ליה עד זומם אלא שהא"ת מהם אחר קודם שהזמנו עדות שקר העדתי או
 העדנו

חרושי מכות להריטב"א ז"ל פרק ביצר

הענין והקשר רבא שמשלם בהמה שהיומיהו העדים כמו חכירו וסרדך
 תלמודא דהא גטיטא דהא מחמת הודאתו לא נכנסתה עדותו עד שאלתה
 שלח החול עליו הוזהר לכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד . וק"ל על
 פי' זה חול מלפני באומר ועוד דהוה לן לחומר כל כתיבא לפיכך אין לנו
 חלה הפירוט שפירשו כל המפרשים ז"ל : אלא באומר העדנו
 והחמתו ככ"ד פלוגי וחייבונו ממונו פירש"י ז"ל דחששת נמר דין היו ממונו
 נגזר גבייהו ואין זה מרשיע ענינו שכבר הריעוהו אלהים עכ"ל ז"ל .
 ויש שקדקו עליו דכיון דהאין לא ידעינן שנתחייב חלה על פיו מרשיע
 ענינו הוא כשאלתה שהיה ולא ק"ל הא כלל דמ"ן ז"ל לא קאמר חלה
 עלה הריעית ולא קראת מרשיע ענינו בענין זה חלה כל שמורה בקנס
 וכדאמר קרא גבי ככל אשר ירשיעו אלהים פרט למרשיע את ענינו
 דמיירי בעודה קנס חלה בחודה ממונו חסידו ששאל מחמת קנס לא מייקרי
 מרשיע את ענינו שאלו היה כן לא היה משלם ע"פ ענינו ולכן תפס
 מרש"י ז"ל לשון הוקרא שכבר הריעוהו אלהים . וזה כ"ל ברור .
 ובתוספתא דאפילו כהא לא אמרו שהם משלמין ע"פ ענינו לא בשאומרים
 עדיה שקר העדנו והחמתו ונתחייבונו חלה אם אומרים עדות אחת העדנו
 חלה שהחמתו ע"פ עירי שקר ונתחייבונו מן משלמין שהרי לפי דבריהם
 שלא כדון נתחייבו והנה שאמר הוא היה שהעיר ואיכא טסחי דגרסי
 הכי כהדיא באומר העדנו שקר ואף לגוסחי דגרסי העדנו והחמתו הכי
 מתפרש חלה דקט לישנא קלילא לפי שכבר הכיר כן באוקמתא קמייתא
 ובשאומרים העדנו שקר והחמתו שהם חייבים אפי' בשלם סלם הלה כלום
 והשם כאשר זהם ולא כאשר עשה דאלו כשישאל פשיטא דחייב מדינא
 דגרמי דהדרי ל' תמונה למאריה : ובתורתין מעידן חסד בליש
 פלוגי שגרס את חסדו פלוגי ביום פלוגי ובתוספתא פלוגי ולא נקן לה כתובתה
 ונמלא שמתחייבין לו לפרוט לה כל כתובתה דנגמר הדין ענ פיהם והחמתו
 והכעל חובע ששלמו לו כל כתובתה אפילו לא נגרסה וקמינה כהא שאומרי וכו'
 והחמה דהא חייב היה בכתובתה אפילו לא נגרסה וקמינה כהא שאומרי וכו'
 ובגמרא מפרש חסדו חסדו : גבורא כילד שמוין חסדו חסדו כבעל
 רב נתן בר הושעיא אומר באשה . רש"י ז"ל פי' בזה לשונות הרבה חלה
 הכונן שכלשונות הוא מה שפי' כי בכתובה שהכעל חייב לשלמה בעודה
 תחתיו יש חסד אומנות החסד אומר שיווי ספק וכותה כשאלה לחומר
 אותה בטובה הגאה כמה יתנו לה ככותה הוא ואפילו הכעל ענינו כדי
 שפסור מתעבדי ולא יענו באותו ספק שהסך הוא חסדו על האשה לגמרי
 וזהו הוא שאומר רב נתן בר הושעיא שמתין חסדו לומר שאומדין כוונ
 וכותה שיה כדרך זו ומגבין מכל הכתובה שיעור סך זה ומשלמין לכעל כל
 השאר לכעל היה משידיים לו בעדותם . והאלומה השני הוא שאומדין
 כמה שיה ספק וכותה כל כעל בחיוב כפול זו אם בחל למסור וכותה לחסדי
 שיאכל הלוקח פירות הנכסים החיוני' ליה מתקא ושאל מהה והוא ורשה
 שיכונן במקומו שהחמתו היה הוא ממונו של בעל גמור והעדים הלו משלמין
 לו חסדו זה ופטורין מן השאר חסדו חסדו רב חסדו כבעל ובדלתי שהחמת
 שלו מרובה בדמים לגוקח יותר מלוקח וכותה לפי שהלוקח מהכעל מחויב
 בנכסים מעכשין ואם יש סם פירות אכלם ומיאו משלמו העדים גדולי'
 יותר כשמתין באשה כי בשותה הכעל אין משלמין לו חלה דמי הלוקח לו
 בלכד ובשמתן באשה משלמין מה שיש בכתובתה יותר על דמים שנותן
 לפ הלוקח שהחמתו הוא ודאי מרובה בדמים שנותן הלוקח לכעל כשפקו
 וטעמא דפלוגותיהו כו' דרב חסדו סבר לכיון דלכעל קם חייבים לשלם
 בדדיה אמרינן שיה לכד חסדו ממונו שלו כשעה שהעידו עליו ורב נתן בר
 הושעיא סבר לכיון שהיו מחייבים אותו לפרוט כתובה שלא היה חייב
 לפרוט עתה חסדו ככל הכתובה משעדינן אלא חסדו מנכין מה שהכעל ענינו
 היה נתון לשלם תשליו אותו ענינו כתובה שהיה מסתלק ממנו בעדותם
 כשפורט על פיהם . ורבי' חסדו הלוי ז"ל ואחרים מרבותינו המפרשים
 ז"ל חסדו על פי' זה שהרי לשון משנתנו אין משמעו לא במכירת ספק
 וכותה של האשה וכדקמיני שאם נתארמלה או נתגרסה יגבה . וח"כ
 היה יכול רב חסדו לומר שמתין כבעל ונסיכך פי' הס' ז"ל דלכ"כ בספק
 מכירתה שמוין כמו שאמרנו חלה שאלתה זה החלקו דרב חסדו סבר
 שאומדין כבעל כפי עניו ובדלתי חסדו ילד או בריא או זקן או חולה
 כי לפי שנתנו ובריאותו מה יותר ספק וכותה . ורב נתן בר הושעיא
 סבר שמתין באשה בשנים ובבריאותיה . וכן פי' ריה"ק ז"ל ועוד הוסיפו
 בענין זה למ"ד כבעל לשום בקדמותו בבית וגם בותרותו בממונו אם
 הוא חסדו לגרסה חסדו ומ"ד באשה סבר שאומדין בקדמותו ג"כ כי
 חסדו שמוין פידה לגרסה חסדו עתה מ"מ תוכל להקטיו ומטיקא ליה עד
 שיגרסנה . ואין פירושים הלו מחוויים דלתי דפריש בשנים ובבריאותו
 אינו מחלוק' דהא ודאי רב חסדו דלתי שאומדין כבעל לא לגבי שאר בני
 אדם קאמר שאם אשתי זקנה וחולה כמותו מה לנו לשאר בני אדם חלה
 ודאי לגבי אשתי קאמר חסדו ילד והוא זקנה בריא ויהי חולה או בהסך
 וח"כ הרי ככלל דברי רב חסדו גס דברי ר' נתן בר הושעיא וכן ככלל
 דברי ר' בר הושעיא . ואיבר' שבין קדמותו לקדמות' יש חילוק גדול חלה

לאו בשופטו עסקינן וכל שפוסח אומר בשנים חסדו עושה חסדו כמו שפוסח
 כל אדם ככל מקח שפוסח שמתין בכל הדדין שפוסח להיו באותו מקח .
 ורש"י ז"ל פי' דרב חסדו ורב נתן מרוביהו ס"ל שאומר במכירת ספק
 וכותה חלה דרב חסדו סבר שמתין בדמים שיתן הבעל בספק וכותה שהוא
 מרובה לפי שידור לגרסה ורב נתן סבר שמוין חסדו חלה כמה שיתנו
 אחרים בכותה זה שאינו כל כך . ואין פי' זה מחזור בעניו דכותה ז"ל
 וגם בעניו דקשה לשון רב נתן שהיה לו לומר רב נתן אחר בחיים מאי
 באשה לכך נראה כפי' רש"י ז"ל שכתוב לעיל כי חסדו של הלשון משנתנו
 מורגל בתלמי' בספק מכירתה מ"מ מכללו חסדו לחסדו מהו ספק מכירתה
 של בעל כי מה שמרובה הלוקח בזה המסדוד בזה ולכן תפס חסדו הלשון
 ההוא לפי שהוא מורגל בכל מקום ויש מכירת האשה בטובה הגאה מלוי
 יותר ממכירת ספק של בעל ככ"ל : אמר' רב פפא באשה
 ובכתובהה ולפי גרסא זו רב פפא לא בא לחלוק חלה שאל לומר דבר חדש
 שאם לא כן היה לנו לגרסו רב פפא אחר בכתובתה וכן פי' רש"י ז"ל דרב
 פפא אחר כי שומא זו איכא חלה כתובה כדברי רבא כפ' חסדו . ולא ספק
 כפי' חלוג שאינן ככלל כתובה שבהם אין עדים משלמין כלום לבעל
 שיכולים לומר לא היינו יודעים שהיו לה . והרמב"ן ז"ל חסדו ע"ז
 שח"כ חסדו בתוספתא ובדנויהו יאמר כן . ולא ירדנו לסוף קושיא זאת
 דהא איכא לחומר דאשתי נכסי חלוג לפי שרוב נשים אין להם נכסי חלוג
 וזו חלה להו לית להו קלא כל כך לפי שאינן נכתבין בכתובתן ויכולין לומר
 לא ידענו שהיו לה חלה חסדו ובדנויהו רוב נשים יש להם ויש להם קול
 לפי שכתבין בכתובתן ויחיהו מודה רש"י ז"ל דכל היכא דידעינן דמסרת'
 מילתא דלית לה נכסי חלוג אפילו נכסי חלוג אומדין וחייבין . והר"ק
 ז"ל פי' באשה בכתובה שמתין לפי גדלה וקטנה של ממונו כמות שהממון
 הגדול משמיה דעתו של לוקח יותר ממה שירצה לוקח כשמתמון קטן
 ואפילו שיקח לפי חשבון . ורבי' חלוג הלוי ז"ל ואחרים ז"ל פי' בהסך
 כי יותר קושטין לקוחות בכתובה חובטת מכתוב מרובה שמוין הכעל קופץ
 לגרסה כל כך ואלומה שאומרינו נכתיב' בידי לא חולב קום זו אשה רעה
 וכתובה מרובה . ואחרים פירשו בכתובתה לפי שהעבד' שיה לכתובה
 מקרקע עירית או נגורית . ואין פי' זה נכון דמה חדש ר"פ בזה שפוסח
 וזה ככלל דברי רב חסדו ורב נתן הוא . ופי' רש"י ז"ל כ"ל נכון יותר
 מכלם בשלשון ובענין והלכת' כרב חסד' וכרב פפא : ובתורתין מעידין
 חסדו בליש פ' שהוא חייב לחבירו חלף זה ע"מ ליתנו לו מכלא ועד שלשים
 יום והוא אומר מכלא ועד עשר שנים חסדו חסדו כמה חסדו רונה ליתן ויהיו
 בידי חלף זה מכלא ועד עשר שנים אין לפרש שישלמו לו מה שאומדין
 שהיה זה יכול להרויח כחלף זה עד עשר שנים . חסדו שמוין זה משמעות
 לשון זה . ועוד דהא מורי דלא קרי-הוה שמוין בו הוזהר כמו שכתבנו
 למעלה . ועוד שיה גרמא כגוקין בעלמא הוא שפסור כמורי דלוקח
 בעלמא וכו' שאמרנו בירושלמי כחכביל כיסר של חסדו שהוא חסדו וזה
 לשון חסדו כדכתיבא לעיל ואפילו נזקן גמור אינו משלם חלה כשעת
 הגזילה . חלה פי' שישומו מה היה נתון הלוה למלוה עתה מחוב זה חסדו
 ופרענו עתה ומה היה מניח לו המלוה מזה ומכין שומא זו וחסדו ישלמו
 לו כשיעור האומר שהיה נתון לשלם שעבוד זה משלמו לא היו מפסדין
 חסדו זה ברור : ומכאן דין מורי הר"ה ז"ל כמי שמכר או נתן פסד חוב
 לחבירו והאריך ללוה סוד ככלל מה שאמרנו שאם חזר ומחלו החול זה
 אריכותו אריכות דמקלת מחילה הוא וכן חייב לשלם מה שהכסי' באריכות
 זה ללוקח או למקבל המתנה כדרך שחייב חסדו חסדו לגמרי מדוי' דגרמי
 כדליתא בדוכתא שאומדין כמה היה נתון הלוה בחריבו זה למלו' וישלמו
 לו מדינא דגרמי וכן חסדו חסדו ערבות או עעבו' מוס קרקע שמתין
 כמה יפחשו דמי החוב חסדו חסדו לחוברו מפני כן ומשלם לו : גבורא אומר
 רב יהודה אומר שחולל המלוה את חבירו לטפר שנים פי' שמיטה עובדת
 קודם זמן הפרעון וה' בשמטה שנים או חסדו חסדו יודעים שכתב השמיטה
 פי' חלה חלה דנקיט עשר שנים לרווחא דמילתא . שביעית משמטתו
 ופי' דהשחא בשנת שמיטה לא קרינא ביה לא יגוס חסדו לידו לא יגוס
 פי' רש"י ז"ל דקרא ח"ק לא יגוס חסדו רעהו כמותו שכבר קרא שמיטה לשם
 קודם זמן :

ע"ב מתיב

רב כהנא וכו' עד כוזהו בעי לשלמו . ויש מקשינן
 אחתי בעי שלמו דהא ק"ל שיכול אדם לומר
 שרובלו היה לי ונאכד ואנן נמי טעינן ליה בדקאמרין בפרק הסולח
 (ד' ע"ב) . וי"ל דלוי ח"כ שיכול לתרום הכין חלה דאריך עיניה ליה
 לתרומו והנכון דהיה נתנאי הוא כדליתא חסדו ורב כהנא סבר כו' כד נאמן
 ולשמאל לא שמעינן ליה הכין ככ"ל : הוביע' חלמה על המשכון
 פי' שאינו חשמה דקני מדר' ינחק כדליתא חסדו כהשאלה ומינה משמטין
 דהיה דר' ינחק איתא חסדו' במשכון כשעת הלואה כדפרישנא בדוכתא :
ובמזמר שמועתי לכ"ד . פי' רש"י ז"ל והיינו פרומונו שתקן
 הלל שכתבו בו מוסרתי לכם וכו' והקשו עליו בתוספת'
 שהרי בשמטה מ"ם שביעית מיימי ה' ומיימי בתר הכי תקנת מרוכבו
 חלמה

הוא שפוסח עסקינן וכל שפוסח אומר בשנים חסדו עושה חסדו כמו שפוסח
 כל אדם ככל מקח שפוסח שמתין בכל הדדין שפוסח להיו באותו מקח .
 ורש"י ז"ל פי' דרב חסדו ורב נתן מרוביהו ס"ל שאומר במכירת ספק
 וכותה חלה דרב חסדו סבר שמתין בדמים שיתן הבעל בספק וכותה שהוא
 מרובה לפי שידור לגרסה ורב נתן סבר שמוין חסדו חלה כמה שיתנו
 אחרים בכותה זה שאינו כל כך . ואין פי' זה מחזור בעניו דכותה ז"ל
 וגם בעניו דקשה לשון רב נתן שהיה לו לומר רב נתן אחר בחיים מאי
 באשה לכך נראה כפי' רש"י ז"ל שכתוב לעיל כי חסדו של הלשון משנתנו
 מורגל בתלמי' בספק מכירתה מ"מ מכללו חסדו לחסדו מהו ספק מכירתה
 של בעל כי מה שמרובה הלוקח בזה המסדוד בזה ולכן תפס חסדו הלשון
 ההוא לפי שהוא מורגל בכל מקום ויש מכירת האשה בטובה הגאה מלוי
 יותר ממכירת ספק של בעל ככ"ל : אמר' רב פפא באשה
 ובכתובהה ולפי גרסא זו רב פפא לא בא לחלוק חלה שאל לומר דבר חדש
 שאם לא כן היה לנו לגרסו רב פפא אחר בכתובתה וכן פי' רש"י ז"ל דרב
 פפא אחר כי שומא זו איכא חלה כתובה כדברי רבא כפ' חסדו . ולא ספק
 כפי' חלוג שאינן ככלל כתובה שבהם אין עדים משלמין כלום לבעל
 שיכולים לומר לא היינו יודעים שהיו לה . והרמב"ן ז"ל חסדו ע"ז
 שח"כ חסדו בתוספתא ובדנויהו יאמר כן . ולא ירדנו לסוף קושיא זאת
 דהא איכא לחומר דאשתי נכסי חלוג לפי שרוב נשים אין להם נכסי חלוג
 וזו חלה להו לית להו קלא כל כך לפי שאינן נכתבין בכתובתן ויכולין לומר
 לא ידענו שהיו לה חלה חסדו ובדנויהו רוב נשים יש להם ויש להם קול
 לפי שכתבין בכתובתן ויחיהו מודה רש"י ז"ל דכל היכא דידעינן דמסרת'
 מילתא דלית לה נכסי חלוג אפילו נכסי חלוג אומדין וחייבין . והר"ק
 ז"ל פי' באשה בכתובה שמתין לפי גדלה וקטנה של ממונו כמות שהממון
 הגדול משמיה דעתו של לוקח יותר ממה שירצה לוקח כשמתמון קטן
 ואפילו שיקח לפי חשבון . ורבי' חלוג הלוי ז"ל ואחרים ז"ל פי' בהסך
 כי יותר קושטין לקוחות בכתובה חובטת מכתוב מרובה שמוין הכעל קופץ
 לגרסה כל כך ואלומה שאומרינו נכתיב' בידי לא חולב קום זו אשה רעה
 וכתובה מרובה . ואחרים פירשו בכתובתה לפי שהעבד' שיה לכתובה
 מקרקע עירית או נגורית . ואין פי' זה נכון דמה חדש ר"פ בזה שפוסח
 וזה ככלל דברי רב חסדו ורב נתן הוא . ופי' רש"י ז"ל כ"ל נכון יותר
 מכלם בשלשון ובענין והלכת' כרב חסד' וכרב פפא : ובתורתין מעידין
 חסדו בליש פ' שהוא חייב לחבירו חלף זה ע"מ ליתנו לו מכלא ועד שלשים
 יום והוא אומר מכלא ועד עשר שנים חסדו חסדו כמה חסדו רונה ליתן ויהיו
 בידי חלף זה מכלא ועד עשר שנים אין לפרש שישלמו לו מה שאומדין
 שהיה זה יכול להרויח כחלף זה עד עשר שנים . חסדו שמוין זה משמעות
 לשון זה . ועוד דהא מורי דלא קרי-הוה שמוין בו הוזהר כמו שכתבנו
 למעלה . ועוד שיה גרמא כגוקין בעלמא הוא שפסור כמורי דלוקח
 בעלמא וכו' שאמרנו בירושלמי כחכביל כיסר של חסדו שהוא חסדו וזה
 לשון חסדו כדכתיבא לעיל ואפילו נזקן גמור אינו משלם חלה כשעת
 הגזילה . חלה פי' שישומו מה היה נתון הלוה למלוה עתה מחוב זה חסדו
 ופרענו עתה ומה היה מניח לו המלוה מזה ומכין שומא זו וחסדו ישלמו
 לו כשיעור האומר שהיה נתון לשלם שעבוד זה משלמו לא היו מפסדין
 חסדו זה ברור : ומכאן דין מורי הר"ה ז"ל כמי שמכר או נתן פסד חוב
 לחבירו והאריך ללוה סוד ככלל מה שאמרנו שאם חזר ומחלו החול זה
 אריכותו אריכות דמקלת מחילה הוא וכן חייב לשלם מה שהכסי' באריכות
 זה ללוקח או למקבל המתנה כדרך שחייב חסדו חסדו לגמרי מדוי' דגרמי
 כדליתא בדוכתא שאומדין כמה היה נתון הלוה בחריבו זה למלו' וישלמו
 לו מדינא דגרמי וכן חסדו חסדו ערבות או עעבו' מוס קרקע שמתין
 כמה יפחשו דמי החוב חסדו חסדו לחוברו מפני כן ומשלם לו : גבורא אומר
 רב יהודה אומר שחולל המלוה את חבירו לטפר שנים פי' שמיטה עובדת
 קודם זמן הפרעון וה' בשמטה שנים או חסדו חסדו יודעים שכתב השמיטה
 פי' חלה חלה דנקיט עשר שנים לרווחא דמילתא . שביעית משמטתו
 ופי' דהשחא בשנת שמיטה לא קרינא ביה לא יגוס חסדו לידו לא יגוס
 פי' רש"י ז"ל דקרא ח"ק לא יגוס חסדו רעהו כמותו שכבר קרא שמיטה לשם
 קודם זמן :

חדושי מכות להרישב"א ז"ל פרק כ"ד

לט

אלמא תרי מיני יונכו ובספרו תייתי לה להא מן הכתוב שנאמר ואת אשר
 יביא לך את חייך תשמת ידך ולא מה שלא חידך בידך פרט למלוה על
 ג' דשכון ומוטר שטרותיו לב' ד' שאין משמתין אל ודאי כל שטום שטרותיו
 תתם לב' ד' דאוריית' אינו משמת דהא נגוס ועומד הוא והלל תקן פרוככול
 שלא יהא לריך למטר שטרותיו וכן משום מלוה על פה שיאמר להם
 מוסרינו וכו' וכדפרישנא בדוכתא . ואפשר כי רש"י ז"ל כך רונה לומר
 דהיינו תקנת פרוככול כלומר דהא אסמכה : א"ר וכו' . ים שפסקו
 הלכה כלישנא קתא משום דרבה דהוא בתרא הכי סנידא ליה בתריווייהו
 לישנא ועוד דגמרא חומרא לתובע וקולא לנתבע וכן כתב ה"ר אליהו
 בלבושתיו אס לטער שנים ולונו בחגי ימיו ועצנו . אבל ר"ת ז"ל פסק
 בלישנא בתרא והגיה באזהרו אס לטער שנים ילונו לא כמשפט בחגי ימיו
 לישנא . והביא רמב"ם דלא לכתובין מדהמרינו בפרק מי שמת גבי שנישנות
 שאין כביעית משמתין דלא לכתובין מדהמרינו בפרק מי שמת גבי שנישנות
 ובתוס' וכן הרמב"ן ז"ל דחו רמיה זו דשאיני התם דשאל לא יבא לעולם
 לירי לא יגוש כי כמה תנאים ים בה כדליתא התם פר' מי שמת (דף ק"א)
 וכן הא דלמרינו בפ' כל הבט (דף ל') גבי הא דתקן המלוה מעות את הכהן
 ואת הלוי להיות מפרים שנים ולונו דלמרינו עלה גמ' שאין כביעית
 משמתין מלוה זו משום דלא מטי זמיניה דשאיני התם דמסתמא לא חתי
 לירי פרטין דמ"ג דהקן יכול לחזור בו כדליתא התם וכן הסתם לא
 ורבה הכהן לחזור בו . והרמב"ן ז"ל פסק בלישנא בתרא כדברי ר"ת ז"ל
 דשפסא דמתי' הכי רהטא ודרבה דרוחא בעלמא הוא . ועוד דשביעי'
 בזמן דהו דרכין הוא והולכין בו תמיד לקולא לתובע כדמ' התם בכמה
 מילי וכן פסק דרמב"ם ז"ל . והתימה על הרמב"ן ז"ל שלא כתב במלוה
 כלום דהא ליהו כתב במ' גיטין דשביעי' מוגשת בזמן הוה וכמו שמוכח
 שם בפ' השולח וכדמכחא כולה שמעתיך דהבא : א"ר ענן לירי
 שפסא ל' וכו' עד ע"ת שאין בו אונאה הרי ים בו אונאה . פי' רש"י ז"ל
 הוא התנה עמו שאין מאונאו במכר זה והרי אנו רואים שיש בו אונאה
 ובהא מודה שמואל דיש עליו אונאה עכ"ל והקשו עליו דהא פסיטא דאפי'
 לא הוהיה תורה שמואל יכול להתנות שלא יאונאו ותנאו קיים בכל
 שכן במתןן שאין זה מתנה על מה שכתוב בתורה ואולי לאמר דהא
 קמ"ל שיש עליו אונאה ואפילו בכמות משת' דכל דאמר תנאה ללא נריך
 לפשוטי מילתא קא חתי בדאי' בפ' המוכר את הבית . אבל אין לשון רש"י
 ז"ל כראיה כן מקרא פסוק ובהא מודה שמואל דיש עליו אונאה אמר הרמב"ם
 הוא מודה דיש כזה דין אונאה . ועוד קשה לפי זה דא"כ תנאי האי דקאח'
 לענין שמיטה ס"ע ע"ת שאין ב' שמיטה שמיטה וכו' שאין זו דומה לו כלל דאלו
 בהאונאה התנאי האחד היה לחובתו של מוכר והתנאי השני לחובתו של
 לוקח ואלו באידיד' דשביעית שני התנאים לחובתו של לוקח דכדליתא התנה
 ליה תנאה למלוה ובאידיד' לא התני ליה . ויש לנו לפרש דלא מדמה ליה
 בדוכטיסא דתנאה אלא משום דה"ל כד תנאה קיים ובאידיד' תנאו בטל
 וזה דוחק . לכך הכהן דבי אהרן ע"ת שאין לך עלי אונאה תנאו קיים
 לפי שהתנאי הוא בנייהו וכאלו מוחל לוקח שוואתו אבל כשהתנה ע"ת
 שאין בו אונאה התנה שאין בתקן הזה דין אונאה כלומר שלא תחול עליו
 והוא מתנה על מה שא"ל דע"כ תחול בו דין אונאה ודכותה בשביעית
 כשהתנה שלא ישתטנו לו בשביעית התנאי היה בין שניהם שלא יתבע לו
 כן וכשהתנה שלא תשתטנו שביעית התנה שלא יהיה כח בשביעי' להשמת
 וזה אין בירד להתנות ולפיכך בטל וכן פי' הרמב"ן ז"ל ורבי' ז"ל וגם
 בתוס' מלתינו כן . וא"ת וכיון שתנאו זה קיים למה הוהך הלל לתקן
 פרוככול . וי"ל דהא ליתא דאין לא אדם זכור להפנות כן בשעת הלואה
 וגם אינו רונה שגראח כאלו תתייש מלגבות חומו כוונתו ועוד שגראח כא'
 מראה עין הרעה לשמיטת השביעית . ועוד שתתכח תורת שביעית
 אבל פרוככול יבא ובר לשביעית דאושא מילתא כשבאין כולם לעשות
 כרוככול ולענין המתנה עם חבירו ביובל במכר קרקע שלא תהא יוכל
 משמת כד בתפתיא בפ"ח וכן בפ"ה השולש שאין תנאו כלום לדעת
 הרמב"ן ז"ל ודעת רבותינו ז"ל דיובל בקרקעות אפקעותא דמלכא היא
 ורחמנא אחר כי ליה הארץ וכללו לא התנה שום דבר בה וסס הארתי
 בס"ד : ה"פ במלוה בשטר וכו' ולא שמיטא ליה הא דלקמן דאמר
 לש דבני מלכות קרבה שנת השבע לפרוס השוא קרא ליה הפרשא בין
 מלוה לתלוה שבע"ה . רבי אהרן חביבי בין מלוה בשטר וכו'
 וכן הלכה ומיהו דעת רבותינו ז"ל וכן תוספות דמלוה ע"פ אס טען
 שפירי תוך שלש' וים נאמן כביעות פיסת ולא דמיא לקובע זמן לחבירו
 דק"ל שחם אחר פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן כדליתא בפרק קמא
 דבבא בתרא . והתם הוא נקובע זמן כפי' השולש שאין תנאו כלום בשנת
 מלוה בלא קביעת זמן עבד חייג דסרע תוך שלשים יום וכן עיקר :
 לא תיחוב אכרעין . פי' ר"ת ז"ל כי לשון קר הוא לא תיחוב אלא
 עמוד על כרעין עד דפרשע וברעין רגליך כדלמרינו נריך למתחיי'
 לברעיה . ויש לפרש עוד לא תחב אפילו במקום שברעין עומדין .
 י"ט כרעין מלוה כרעיה המשע כלומר בשאלך : ואיון שמיטת

שהיא כוונתו . פי' דומה לו קנת שהיא בלא יגוש שאינו יכול לתובע פחות
 מל' יום . דא"כ שלשים יום בשנה חשוב שנה . פי' ואפילו למ"ד
 במס' ר"ה (דף י') דיום א' בשנה חשוב שנה בהא מודה דהו שלשים יום
 שאין אדם לוח מחבירו לפרוע ליומא אחרי . ונכאן הביא מורי הר"ם
 ז"ל רמיה לדברי רש"י ז"ל שסובר דדוקא בתם תלוה שלשים יום לפי
 שניתנה להונאה ולא הדרא בעינא אבל שאל בליה דהדרו בעינייהו רמיה
 לתובע תוך שלשים יום כל זמן שירלה אלא ח"כ שאל בפירוש לזמן ידוע
 או לדבר ידוע . והוא ז"ל מביא רמיה מדלמרינו בפ' השאל הלויני חתי
 למכתב השאלני לא חתי למכתב טעמא משום דהלויני כיון שאינו יכול
 לתובע בתוך שלשים יום חתי למכתב או השאלני שיכול לתובע כדלמרינו
 לא חתי למכתב ור"ת ז"ל דוחא רמיה זו שאין הטעם מפני שיכול לתובע
 אלא מפני שדרך השאל להחזירו תוך שלשים יום . והוא ז"ל כתב דסתם
 שאלה ג"כ שלשים יום מדלמרינו במנחות טלית שאלה כל שלשים יום
 שטורה מן הטלית . מכאן ואילך חייבת והטעם משום מדלמרינו חייבה
 חייבת בליתי אלא כמות שלו כדכפי' בסוף . ורבותינו חייבו בשאלה
 לאחרי שלשים יום לפי שהלה יכול לתובע ומיחויא כדלמרינו חייבה
 וים שאין הלה יכול לתובע ואוקמה חייבה דלמרינו ופטרנא דהא ידענא
 דשאלה היא וס"ת דסתם שאל שלשים יום ואינה רמיה דהתם אינו מפני
 דסתם שאל שלשים יום אלא מפני שהרבה בני אדם השאלין אותה לשלש'
 יום או שתשאלין סתם ואינם רואים לתובע עד שלשים יום ולכך תלין
 העולם בשאלה אבל יותר משלשים יום אין דרך להשאל ותלו עמיה
 בזמניה . ורבי' הרמב"ן ז"ל הביא רמיה דלא חמרינו סתם שאל שלש'
 יום דתניא באבל רבמי המשאל חלוק לחבירו לילך לבית אבל א"ל ליטלו
 עד שיצברו ימי האבל וכרגל כד שילאו ימי הרגל ובמשה עד שיצברו
 ימי המשה משמע דמסתמא שאליו בתוך הרגל ובמקום המשה שהם ח'
 וים אפטר ליטלו . ואיבא דחיי דלמא התיב בשאל רמקא מן הרגל
 והמשה שלשים יום או יותר שאלו היה סתם היה אפשר ליטלו לאחר
 שלשים יום מיהת והמשה חי אפשר ליטלו עד שיצברו הרגל והמשה .
 ולאו מילתא היא חדא שאין דרך לשאל ולהשאל לרגל ולמשה ולאכל
 שלשים יום קודם שיהא בטל ברשותו . ועוד מדקתני ברגל ובמשה
 משמע דאפילו בשאל ברגל עמנו ובמשה עמנו כג"ל לפי דברי רש"י
 ומשמעותו לדברי רש"י ז"ל דהא קרא דשנת השבע שנת השמיטה במלוה
 היא ולא בשאל כלים דמיהא לשמיטה דמשה עמיה שמיטה אלא במלוה
 ולא בשאלת כלים מדכתיב משאת מאומה : א"ר ירודה ח"ד
 הסתם בית הגואר שבכת חייב חטאת . מיימי חטאתא לך חיידי מיני
 דלגיל דלירוי בהו רב ורב כהנא . ופירש"י ז"ל פותח בית הגואר מתם
 שעשה פתח חדש לחלוק שבכת חייב מפני שתקן בלי פי' דברי דלא מחיי'
 משום קודע ע"ת לתפור מחייב משום תיקון כלי משום דהו גמר מלאכ'
 ומולדה דמכה בפטיש דהא אימיה אפילו בכלים ואפילו לת' מין בנין
 וסתייה בכלים וכדליתא במסכ' שבת : שבת ק"ה רב כהנא
 ובי מה בין זה למגופת חבית . פי' רש"י ז"ל דלמרינו בפרק חביות
 שכתבה שמתיה בשבת כסיף לפותחה להניח מונח פירות .
 ופרקי' זה חיבור וזה אינו חיבור זה דבית הגואר היה חיבור הילכך
 פותח הו תיקון חדש אבל מגופת אף על פי שיהא טוחה על פי החביות
 בטיט אין זה חיבור וה"ל כפתוחה ועומדת עד כאן לשונו ז"ל . והקשו
 עליו דודאי רב כהנא מסתמא לא מתקין מגופת חבית (כדלמרינו ח'
 אלא לפי שמתיו בגופה של חביות חדא דמפתוח במגופה עמיה לא היה
 מקשה לפותח בית הגואר שלא נפתח מעולם . ועוד דהיה שמתיה
 כסיף הכי משמע שמתיו בגופה וכדלמרינו התם בסכת (דף ק"ח) כעו
 פיניה דרב ששת מהו למיכרו כבורטיא בחביתא שפפתא ואמר להו אכיר
 ופרקינן תנאי שאל התם דתיבא מביא אדם את החבית ומתויה כסיף
 אלמא מתתיו בגופה היא דמיהא דבורטיא ופרקי' התם לעין יפה מכיון
 וכו' . ומעשה קשה היכי אהדר ליה רב לרב כהנא זה חיבור וזה אינו
 חיבור דהא גופה של חבית חיבור גמור הוא והוה ליה להדוריה כדדדר
 התם רב ששת התם לעין יפה מכיון וכדרך קלקול הבא לפתח קא מכיון .
 ועוד הקשו דלרב כהנא דמיהא הא להיהא דחבית אס כן הכי נמי מותר
 לפתוח בית גואר חדש לבתחלה ואפי' איסורא דרבנן ליבא כהיהא דחבית
 והיך אפשר שלא יהא בתיוקן בית הגואר זה איסורא דרבנן מיהת .
 ויש לתרץ פי' רש"י ז"ל דהא דמתרץ זה חיבור וזה אינו חיבור הכי קאמר
 שום של בית הגואר שאין בכל הבגד שום פתח אחר אלא זה חיבור גמור
 הוא והוה חייב משום גמר מלאכה דמכה בפטיש וזה של חבית אינו
 חייב חיבור להתחייב משום מכה בפטיש דכיון שיש פתח אחר אלא
 שהוא טוח בטיט בעלמא כפתוחה חסוכה לענין זה ולא חייב פתח של
 התוח גמר מלאכה והקא קשיא להו דא"כ לר"כ פותר לפתוח בית הגואר
 חדש לבתחלה דמדה לה להיהא דחבית הא לא קשיא כולי האי דרב
 כהנא לא קשיא ליה איסורא בעלמא אלא דחייב ליה לרב גמר מלאכה
 דאורייתא משום דמקוין לפתיח ולהכי פריך חתי שאל מתגופה

חרושי מכות להריטב"א ז"ל פרק ביצד

דברו לכתחלה משום דלא מוכיח לפתחה דלמחא כי מכוין לפתחה לא הוי
מלמדה דמוריית דמי לא הוה אסרי רבין לפתחה איכא דלא מכוין לפתחה
הוה מכוין לפתחה אבל לא דמי קמ"ל דמי כפת' אדם הוא היכי ס"ד דרב
בפסא דמי מכוין לפתחה לא מחייבי חטא' משום גמר כלי והלא הלב' דיווחת
הוה כחמ' שבת דכל שיהא גמר מלאכה חייב מאוס מכה בפטיש אפילו
מוסקל חקושי מגלימה או סוויי קופינה דמחא חייב משום מכה בפטיש
והנכון כמו שפיר' ר"ת ז"ל דהא דרב לאו בפותח פתח חדש לגמרי לא שכת'
לפתח בחול אלא סגורו אותו על ידי תפירת חוט או בגד בחלטיעתו כדרך
שעושי מכתבים בגדים או כמו שהיו רגילות הנשים לעשות בספרד ופתח
צנעת או חוט או אותו בגד שהיה סס חייב חטאת משום גמר כלי ופרקי
רב הכהן ומ"ס מתנופת חבית שמומר לפתחה וכדתיבת החס' אין נוקבין
במנוסה דברי ר"י וחכמים מתירין וק"ל כרבנן ואקשי מינה סתם מאוס
דכולהו אמורתי שקלו ופירו בה החס' כרבנן אלא דמלגני בין נוקבין מן הכד
או מלמטה ופרקי זה על בית הגומר חיבור דתפירת החוט או הכד
שחלמטיה חיבור גמור הוא לענין כליהם ולכל דבר וזה של מנוסה חיבו
חיבור וכפתורה ושמירתה היא ולהכי שרי לכתחלה נמי : וא"ר יודורה
חמר רב שלש לוגין מיס' שנפל לתוכן קרטוב יין ומרחיקן כמרחא יין
ונפלו לתוכן פוסלין לו פסלוהו : הוה מירי לענין פיסול שאובה למקוה דק"ל
דמיס' שאובין פוסלין את המקוה מדרבנן : והוא על שלשה דרכי כפתלת
המקוה פוסל כדרישית דהוה לטבול בה חמטין ולגורות אפילו הוסיף עליו
בהמסכה כל מיס' שנעולס פסול : דלמחא פי קודם שנעולס המקוה במ'
סחא פוסלין לו שלש לוגין : והוא דהיינו לאחר שנעולס המקוה במ'
סחא רשאי לתלף אפי' בכפת' כל מה שירעה וכדתיבתו בהדיא ויתיה
נמי בספרי : ויזמר מה אמרו במשנה אפי' שמי גומות בזה עשרים סאה
ובזה עשרים סאה וגופרתה נכוד כיוניהם סחא עירוב תקוהו וכול לתלף
כפת' ככל א' מן הגומות : ועוד אמרו שם שאם היה שם מקוה ריקן וג'
גומות שם ככל א' מהס' סאה סביבותיו סחאת שאובה והשמים שאינן
שאיבות ונכתחו ונפלו למקוה כשר שאבי אומר אותן שאיבות נפלו
כפתלה והשאובה בסוף וספק מיס' שאובין שנפלו למקוה כשר כדתיבת
החס' במשניות : א' ג' דיטס' כשאיבת מיס' : ויש דין רביעי לענין שאר
חשקין שנפלו למקוה ודין שיה' לעולם שפוסלין כגלו מרחא אפילו מקוה
שלם ואין פוסלין לעולם כלא שנוי מרחא לא כפתלה ולא כמחנה אלא שאין
משלימין והא דרב מירי כמחנה מקוה כלומר במקוה שלא היה שלם שאו
היה שלם אפי' מרחיקין כמרחא מיס' לא פסלוהו וממלא בכפת' כמה שירעה
אבל לפי שהיה המקוה חסר חלו הי' מרחא מיס' פסלוהו לר' ה' אבל עכשיו
שמרחיקין כמרחא יין חמר רב שלא פסלוהו דלמ' דלויכא שיעורא דתיבת
חומר דחמר' הוא : וסבר רב דבתר חיותא חוליבין והוה ליה מי פירות וכיון
שלא נשתתף מרחא המקוה מן הסתם מפני ג' לוגין אלא פסלוהו ומשלימין
במים כשר : מתקפת' רב כהנא ומה בין זה למימי נכע' : פי'
פויס' גמורים שהלכע נוטל בהם ידיו ומשתמיס' מרחיו בכך ויש כמרחא
לכע דתיבת ר' יוסי אומר מי לכע פוסלין את הו' זה וזה כג' לוגין כדון מיס'
וקי' דהא דר' יוסי דברי הכל היא או הלכה הס' : א"ל רבא ההם מיס'
לכע וכו' כלומר דהתם רבנן לחומר בה משום גורם דקרו ליה איכסי
חייב דכעשה ולא לא היו פוסלין את המקוה היו סבורין שאפי' מיס' גמור'
אין פוסלין בשלש לוגין : ופרקי והא דתיבת ר' חייא כבי הוה המש' ורב'
התירו את המקוה שפסלו אותו כיון דלויכא שיעורא דתיבת : א' רבא ל"ק
בה' ר' יוחנן בן גוריו והא רבנן : פי' דמיתר' דרב כדריב' דסביר' ליה
דבתר חיותא חוליבין ודר' חייא כרבנן דסביר' דבתר שיעורא לחוד חוליבין
ואפי' ג' דלויכא חיותא דתיבת דתנן שלש לוגין מיס' חסר קרטוב הכי הוה
מתי ליה רבא וכדמפרשנא בסמוך שנפל לתוכן ק' טוב יין ומרחיקין כמרח'
יין לא פסלוהו פי' דהא לויכא לא שיעורא דתיבת ולא שיעורא דחיותא הא
אלו לא היה חסר קרטוב כסלוהו רבנן לפי גרסא זו דגריס' רבא דהא
איכא שיעורא דתיבת ור' יוחנן בן גוריו כליג' אף חרישא זו דלמר הכל הולך
למר דמרחא לומר דכיון דחומר דחמר' הוא אפילו איכא שיעורא דתיבת
לא פסלוהו ומאוס הוא דלמירינן דרב כדריב' ווחנן בן גוריו ור' חייא
כרבנן : שלש' לוגין מיס' שאובין חסר קרטוב שנפל לתוכו וכו'
בסיפא הכל גורסין חסר קרטוב שנפל לתוכן קרטוב חלב ה"ו והיה גרסת
רס"י ז"ל ומרחיקים כמרחא מיס' דהשתא איכא חיותא דתיבת לויכא שיעורא
ואמרי רבנן לא פסלוהו וכדפי' רס"י ז"ל טעמא דלמ' דלויכא חיותא
דתיבת כיון דלויכא שיעורא דתיבת לא פסלו דשיעורא בעינן :

דמיס' הוא ולא גרסי' כסיפא ומרחיקים כמרחא חלב דה' אפילו לר' יוחנן
כ"ל לא פסלוהו דהא לויכא לא שיעורא ית' חיותא דתיבת דלמ' דהא לויכא
דכתיב דתיבת חסר קרטוב חמירין דר' יוחנן כ"ל חרישא פלוג' לוח למימיר'
דפליג' חרישא ולא חרישא דה"ב היכי תני' ר' יוחנן כסיפא ליתני מעיקרא
שיפא סחא ד' וכתר הכי ליתני רישא כמחנוק' דכתיב חרישא ככל דוכת'
מערע דהא נמחין דלא פני כרישא חסר קרטוב ר' יוחנן כ"ל לא פליג' חריש'
דברו לכתחלה משום דלא מוכיח לפתחה דלמחא כי מכוין לפתחה לא הוי
מלמדה דמוריית דמי לא הוה אסרי רבין לפתחה איכא דלא מכוין לפתחה
הוה מכוין לפתחה אבל לא דמי קמ"ל דמי כפת' אדם הוא היכי ס"ד דרב
בפסא דמי מכוין לפתחה לא מחייבי חטא' משום גמר כלי והלא הלב' דיווחת
הוה כחמ' שבת דכל שיהא גמר מלאכה חייב מאוס מכה בפטיש אפילו
מוסקל חקושי מגלימה או סוויי קופינה דמחא חייב משום מכה בפטיש
והנכון כמו שפיר' ר"ת ז"ל דהא דרב לאו בפותח פתח חדש לגמרי לא שכת'
לפתח בחול אלא סגורו אותו על ידי תפירת חוט או בגד בחלטיעתו כדרך
שעושי מכתבים בגדים או כמו שהיו רגילות הנשים לעשות בספרד ופתח
צנעת או חוט או אותו בגד שהיה סס חייב חטאת משום גמר כלי ופרקי
רב הכהן ומ"ס מתנופת חבית שמומר לפתחה וכדתיבת החס' אין נוקבין
במנוסה דברי ר"י וחכמים מתירין וק"ל כרבנן ואקשי מינה סתם מאוס
דכולהו אמורתי שקלו ופירו בה החס' כרבנן אלא דמלגני בין נוקבין מן הכד
או מלמטה ופרקי זה על בית הגומר חיבור דתפירת החוט או הכד
שחלמטיה חיבור גמור הוא לענין כליהם ולכל דבר וזה של מנוסה חיבו
חיבור וכפתורה ושמירתה היא ולהכי שרי לכתחלה נמי : וא"ר יודורה
חמר רב שלש לוגין מיס' שנפל לתוכן קרטוב יין ומרחיקן כמרחא יין
ונפלו לתוכן פוסלין לו פסלוהו : הוה מירי לענין פיסול שאובה למקוה דק"ל
דמיס' שאובין פוסלין את המקוה מדרבנן : והוא על שלשה דרכי כפתלת
המקוה פוסל כדרישית דהוה לטבול בה חמטין ולגורות אפילו הוסיף עליו
בהמסכה כל מיס' שנעולס פסול : דלמחא פי קודם שנעולס המקוה במ'
סחא פוסלין לו שלש לוגין : והוא דהיינו לאחר שנעולס המקוה במ'
סחא רשאי לתלף אפי' בכפת' כל מה שירעה וכדתיבתו בהדיא ויתיה
נמי בספרי : ויזמר מה אמרו במשנה אפי' שמי גומות בזה עשרים סאה
ובזה עשרים סאה וגופרתה נכוד כיוניהם סחא עירוב תקוהו וכול לתלף
כפת' ככל א' מן הגומות : ועוד אמרו שם שאם היה שם מקוה ריקן וג'
גומות שם ככל א' מהס' סאה סביבותיו סחאת שאובה והשמים שאינן
שאיבות ונכתחו ונפלו למקוה כשר שאבי אומר אותן שאיבות נפלו
כפתלה והשאובה בסוף וספק מיס' שאובין שנפלו למקוה כשר כדתיבת
החס' במשניות : א' ג' דיטס' כשאיבת מיס' : ויש דין רביעי לענין שאר
חשקין שנפלו למקוה ודין שיה' לעולם שפוסלין כגלו מרחא אפילו מקוה
שלם ואין פוסלין לעולם כלא שנוי מרחא לא כפתלה ולא כמחנה אלא שאין
משלימין והא דרב מירי כמחנה מקוה כלומר במקוה שלא היה שלם שאו
היה שלם אפי' מרחיקין כמרחא מיס' לא פסלוהו וממלא בכפת' כמה שירעה
אבל לפי שהיה המקוה חסר חלו הי' מרחא מיס' פסלוהו לר' ה' אבל עכשיו
שמרחיקין כמרחא יין חמר רב שלא פסלוהו דלמ' דלויכא שיעורא דתיבת
חומר דחמר' הוא : וסבר רב דבתר חיותא חוליבין והוה ליה מי פירות וכיון
שלא נשתתף מרחא המקוה מן הסתם מפני ג' לוגין אלא פסלוהו ומשלימין
במים כשר : מתקפת' רב כהנא ומה בין זה למימי נכע' : פי'
פויס' גמורים שהלכע נוטל בהם ידיו ומשתמיס' מרחיו בכך ויש כמרחא
לכע דתיבת ר' יוסי אומר מי לכע פוסלין את הו' זה וזה כג' לוגין כדון מיס'
וקי' דהא דר' יוסי דברי הכל היא או הלכה הס' : א"ל רבא ההם מיס'
לכע וכו' כלומר דהתם רבנן לחומר בה משום גורם דקרו ליה איכסי
חייב דכעשה ולא לא היו פוסלין את המקוה היו סבורין שאפי' מיס' גמור'
אין פוסלין בשלש לוגין : ופרקי והא דתיבת ר' חייא כבי הוה המש' ורב'
התירו את המקוה שפסלו אותו כיון דלויכא שיעורא דתיבת : א' רבא ל"ק
בה' ר' יוחנן בן גוריו והא רבנן : פי' דמיתר' דרב כדריב' דסביר' ליה
דבתר חיותא חוליבין ודר' חייא כרבנן דסביר' דבתר שיעורא לחוד חוליבין
ואפי' ג' דלויכא חיותא דתיבת דתנן שלש לוגין מיס' חסר קרטוב הכי הוה
מתי ליה רבא וכדמפרשנא בסמוך שנפל לתוכן ק' טוב יין ומרחיקין כמרח'
יין לא פסלוהו פי' דהא לויכא לא שיעורא דתיבת ולא שיעורא דחיותא הא
אלו לא היה חסר קרטוב כסלוהו רבנן לפי גרסא זו דגריס' רבא דהא
איכא שיעורא דתיבת ור' יוחנן בן גוריו כליג' אף חרישא זו דלמר הכל הולך
למר דמרחא לומר דכיון דחומר דחמר' הוא אפילו איכא שיעורא דתיבת
לא פסלוהו ומאוס הוא דלמירינן דרב כדריב' ווחנן בן גוריו ור' חייא
כרבנן : שלש' לוגין מיס' שאובין חסר קרטוב שנפל לתוכו וכו'
בסיפא הכל גורסין חסר קרטוב שנפל לתוכן קרטוב חלב ה"ו והיה גרסת
רס"י ז"ל ומרחיקים כמרחא מיס' דהשתא איכא חיותא דתיבת לויכא שיעורא
ואמרי רבנן לא פסלוהו וכדפי' רס"י ז"ל טעמא דלמ' דלויכא חיותא
דתיבת כיון דלויכא שיעורא דתיבת לא פסלו דשיעורא בעינן :

חדושי מכות להריטב"א ז"ל פרק ביצר

והוא ס"ל דככל רוכתא אדם לוקא ומסלם כדאיתא התם ואית ליה נמי
מקרא אדם מת ומסלם קנס ע"כ כיון דכדי רשעו אינו נדרש בעניניו
דרשינן ליה נעלמא סבן היא מזה בתורה דכל שאינו לרין לענינו תנאו
ענין לשאר מקומות וס"ל נמי דסברא הוא דלא נוקים כדי רשעו אלא
במקום שיש רשעה חמורה כגון מיתה עם זנות או עם מלקות אבל מלקו'
וזמון לא ממעטינן מיני כלל ולית הלכתא כותיה : **ג** ויהא למוניא עם
רע סבן לוקא ומסלם . ולא כשי לשנוי ליה דר' יהודה כר"מ ס"ל דככל
קוקס אדם לוקא ומסלם מכיון דלא ממעטינן ליה הכי ולית הלכתא
בומיה : **א** אלא אמר ריש לקיש גמר מעדים וזממין . והקשו בתוס'
דכחא משמע דמוניא עם רע ועדים וזממין לוקין אע"ג דהוה לאו שאין
בו מעשה וא"ל לקמן (דף טו) דלמרינן כל ל"ת כמתורה לאו שיש בו
מעשה לוקין עליו . לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנכשע ומימר
ומקלל את חבריו כעם אחיו לא מני נמי חוץ מעדים וזממין . ומוניא עם
רע ותירנו דלא כשי למסרם התם אלא הני דלא מפרשי כל כך ללוקין
אבל עדים וזממין ומוניא עם רע מפרשיהם הם מש"ר וכן תירו דמוני'
ועדים וזממין מן הגדולין וככלה סוגין לא חשיבין לאו שיש בו מעשה לא
כשיס בו מעשה בעלמא וכדלמרינן התם לא מיתני מומר דלאו שיש בו
מעשה הוא דעל ולי דכדורו ים בו מעשה ניכר שמתיה קנס אבל מוניא
ס"ר ועדים וזממין חפ"י שיש בו מעשה ע"כ ב"ד לא חשיב לאו . שיש בו
מעשה . ומיהו בכ"ק איבא דחשיב מש"ר לאו שיש בו מעש' הו"ל ואלת'
לדי מעשה ע"כ ב"ד ופליגא שמעתיא דהכא עליה . עוד הקשו בתוס'
למה לי לר' יהודה לחילוף הכא מעדים וזממין ומש"ר דפרכינן ליה מלך
חמור ליק' מנכשע ומימר . ומקלל את חבריו כעם . ולר' יוחנן דלמך התם
לא תיתיב מיתר ליק' מנכשע ומקלל וי"ל דר' יהוד' לא מפרשי ליה הכי
דרשי דדרכין התם כנכשע ומקלל לחייב בהם מלקות למעבד מלייבא
בני אב דהא לפום פסוק דקראי לאו שיש בו מעשה הוא לן למיבש' אם
מסוס דכתיב במלקות . אם לא תשמור לעשות אי משום דמשיך ליה לחו
דחסימה שיש בו מעשה ובתשנא תורה דריש ר' יהודה סמוכין הילכך
מסוס מש"ר ועדים וזממין ומלקות דידכו . מיפרשי ספיר כדדיו חדינן
ההיא דרשא דלא תשמור לעשות ולא דחסימה אבל מסוס אידך דרשי
דרשינן כנכשע וחבריו לא עבדינן כלל' למידי לא תשמור לעש' ולא
דחסימה ומתד' דלאו סביחא ליה להבדו דרשי להעם דלמחן דתני התם
מימר גלסא כותובים הבאין באח' שאין מלמדיו . ואפי' לר' יוחנן דלא תני
אלא כנשע ומקלל . ויתר כדדי עדים ומש"ר הוה ליה אריב' כותובים שאין
מלמדיו חף לר' יהודה אבל השתא דלית לכו הגהו דרשי דהתם ליק' חף
ממוניא עם רע ועדים וזממין כיון דלא פריך לך חמור . וזו שינת
רבי הרמב"ן ז"ל : **ד** יהודה לא פ"ל כר' עקיבא ומעשה ש"ת
דר"ש לית ליה דר' דלמך לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דהא לר"ע
פרכינן מה להבדו השוה שבהן סבן קנס ואפילו לא פריך לך חמור מעשה
הא דר' לר"ע שהמקיים בכלאים לוקא וכדמיימין לה כפר' הסבור
ב"ר (דף טד) אין פירושו שגומר את הכלאים מן החיות ומן הליסטים
כדפי' רש"י ז"ל התם פ"כ ה"ל לאו שאין בו מעשה אלא פירש שגמר
אדם או שטופס בהם גדר כפי' ר"י ז"ל : **ה** ויהא להבדו השוה
פ"ג סבן יש סבן לך חמור . הקשו בתוספות אי פרכינן לך חמור חף
פ"ג דלא דמו חומרי אשדדי בטלת כל הבדו שוה כדשנ"ס . ומתרו דלא
פרכינן הכי . אלא כשהחמורות משונות מאד שאין סיוגא בהן בכל התורה
דעדים וזממין לוקין בלא התראה ומוניא עם רע לוקא ומסלם ופ' אלו
נשרות דפרכינן הכי לתם הגד דחובל בחבירו ועדי' וזממין חובל בחבירו
חייב כחמור דברים וכמסכת כוטה גבי טבול יום וכלי חרס שהטבול
יום אב הטומאה ובלי חרס מטמא מאוורו ודומה קנת למאי דלמרינן
בסנהדרין מה לנשיא וחרס סבן מסוגין . ורבי' הרמב"ן ז"ל פ' דלא
פרכינן לך חמור . אלא היבא שיש פשי התלמידים חומרות שאין אח' מהם
בלמד ואין בלתי' סוס חומרא' שלא תהא בתלמדין כגון הא דהכא וכן
אידך דלמרינן לטייל אבל בעלמא דלא פרכינן לך חמור ים בלמד לך
חומרא' שאינם בתלמדין ומדברי רש"י ז"ל למד כן שכתב בסנהדרין גבי
ההיא דלמרינן מה לנשיא וחרס סבן מסוגין ונד' חמור לא פרכינן דלמרינן
נתי אית ליה לך חמור שאוקם כבודו לבבו' המקום . ומורי הרמ"ה ז"ל
היה מפרש דלא פרכינן לך חמור . אלא כשהחמורות הן בעיקר אומו דבר
שאלו כולן ללמוד מהן . כגון כגוף שאנו באין ללמוד לענין התלקות ומש"ר
חמור שלוקא ומסלם ועדים וזממין שלוקא בלא התראה וחובל בחבירו
דפ' אלו נשרות שחייב' דברים שהם טיקר התמון שאנו באין ללמוד עם
לחייב תשלומין במקום מלקות אבל בהגד השוה דעלמא אין החומרות
בלתו דבר שאנו באין ללמוד' מהם ופ"כ כגון הוא אם היה מתקיים זה בכל
השפעות' ור"חתי לרבי' ר' חזיר ז"ל האשכנזי שכתב דבר חמור היינו
מסוס דומינן דבעדים וזממין איבא חומרא' דמש"ר להיות לוקא ומסלם
כגון שפי' על האדם שאינו ע"ר ומלמא חומרא' שוה בשניהם . ור'
יהודה לא חשיב לה פרכא כיון שרוב עדים וזממין אינו כן . וכן כפ' אלו

נשרות עדים וזממין משלמין . דברים כשהעידו על א' שחבל בחבירו
ולשון לך חמור אינו מתיישב לפי' זה גם אין זה נמלך ופס' בלחון תקומות
שהקשו לך חמור וחק' שמטינו ספורין כן בתוס' כעס ר"ת ז"ל דבר שאמרו
ס' ור' יהודה לך חמור לא פריך כדאש' דלית ליה הא דלמרינן בשריפת
חולין דכל מה הגד פרכינן כל דהו דהא פרכא דנד' חמור מטעמ' דפרכא
כל דהו הוא דפרכינן ל' כמו שפי' רש"י ז"ל גבי ההיא דמה לנשיא וחרס
דכחם' בסנהדרין (דף טו) וכן כתב רבינו ז"ל : **ה** חומרא' מוכיב ליה
לאזהרה לעדים וזממין . פי' רש"י ז"ל שלא פגם הכתוב אלא ח"כ היהיר
ואין לשנוי ברור דהא לא איתמר הא אלא היבא שהללו הכוה ניתן ללוח' את
מיתה ב"ד או כרת דלמרינן ללוח' הזהרה בא' ולא לעטוס עליו מל' זית
אבל בלאו גירדא לא איתמר הכין . דא"כ כל חייבי לחוין אין לוקין עניינן
שכולן בלאו ללוח'הוין ואי כשי לומר דה"ל בא' להזהיר על עונש כאשר זמס
שיס בו מיתה כ"ד לפעמים . וכל לאו שניתן לאזהרה מיתה ב"ד אין לו קין
עליו כדלמרינן גבי לאו דחמור היו ליה למימר הכי כדדיו כדלמרינן
בכל דוכחא ועוד דכיון שכתב רחמנא והגדוקו אפקיה מההוא דינא כי
הכי דאפקיה מדינא דלאו שאין בו מעשה כדכתיב בריש פירקין והגבון
כמו שכתב הרמב"ן ז"ל דכיון דלא מעבד הזהרה לעדים וזממין לקיים
בהם עונש כאשר זמס . שוב אין לנו בו אלא עונש כאשר זמס במקום שיש
לקיים בו מרת הזמה . שכבר פירש שכתוב עונשו ולחוקי כותב' ש אינו
במרת הזמה כגון השנויין בריש פירקין וכיוצא בהם שלוקין מן הלאו הוא
משום שכתב רחמנא והגדוקו והייתי דלמרי' דלר' מ' אין לומר כן . דהוא
ס"ל דלוח'רת עונש כאשר זמס הוא מלא ויסיפו לעשות :

דף ע"א אמר רבי חמיש' רשע רשע וכו' ואיבא דק' ס'
למה דהא דלמרינן דאין דנין ח' וימר
מח' א' כדאיתא בפסחים ובתוס' נדס פ' יולא דופן . ויש שמירך דו"כ
דלפילו גבי מלקות ויהא חמרי' דדינא הוא דמשלמין כמו במתן ופי' ענין
טפי אין זה כאשר זמס . א"כ היבא דלוח'ת קטלא שאי אפשר לומר ש' לוס
הוא לן למפסדינהו דאי עבדינן גבו טפי מהא לאו הכי כאשר זמס
ומדחייבינהו רחמנא שמענו דקטלא דכולהו כאשר זמס הוא וגבי מלקות
כאשר זמס הוא . והקשו עליו רבי' הרמב"ן ז"ל דא"כ הא לאו מח' א'
דרשע רשע גמרי' אלא מן גלויי מילתא דגלי מיתה על מלקות ועדיין אנו
אומרים דלאו גלויי הוא דמתייה' דלא אפשר הוי כאשר זמס ולא כפ' קות
דלפטר . ואחרים פירנו דגבי מלקות נמי פטומים שאי אפשר כגון נהיסי
שני עדים או יותר משלשה . והגבון וימר דלמרי' סבר שלא חמור אין דנין
אפשר מח' א' ג' אלא כמה מנינו : **ב** רבא . אחר בעינא כאשר זמס
ולכי'א . והא דלא ליק' רבא כג' נ' ופ"ג דג' נ' גמורים היא כדא' תא'
כפר' החובל (דף טו) לענין סומא שהיא פטור מחייבי מיתות וממי ובי
גלות . וי"ל דלוח'ת סבר אפילו כג' נ' אין למדין מאי אפשר אי נמי דה"ק
דהכא לא פרכינן לג"ס והכי נמי אשכחן ליה כפ' ק' בסנהדרין גבי יא'
דמרי' ר' יצמטאל חומר מלקות כפ' ג' . ולמרינן מ"ט חמרי' רשע רשע נין
חייבי מיתות כ"ד . רבא חמר מלקות במקום מיתה עומדת כלומר ולא
רבינן לג"ס . ואי קשיא הא קשיא דכפר' אלו נשרות . לגבי חייבי מיתות
שגבין ודבר אחר שהם פטורין לריש לקיש מיתות לה מדכתיב רשע רשע
רבא חמר חמרי' כמה מכה . אלו לר' יוחנן חמר התם הם חייבים והכי
לא דריש ר' יוחנן ג' נ' דרשע רשע . וי"ל דר' יוחנן סבר דלא חמרי' ג' נ'
דרשע רשע . אלא למה שהוה מגופו של מלקות ולא לדבר אחר הכא ע'פ'
המלקות : **ב** ספון ומכרף פ' מכתרף כדו' של זה שבו מחייבין
מיתה אבל במלקות שאין כעונש הראשון מקבל כלום אינו מכתרף ביד
הזממין : **ו** רגה . עד סקר העד סקר ענה בחמו' . פי' וסקר קמח
מותר לדרשא סעוד עמנו היה הסקר . שלא היה עם וכן אידך דדרשינן
מדכתיב לענות בו סרה מותרת הוא דלא כשי למיכתבו דהא כתיב כי
יקום עד א' ב'איש . אלא ודאי ס'ק לענות בעמנו של עד סרה : **ב** ורור
דתימא יניחם לנהורא כריא . פירש ולאו למימרא דמשום מהו
דתימא דלא הוי אלא כתישוא' נקטול את הגדון כעדותם אלא לומר
דמיה דתימא נביל את העדים מהאי טעמא ויהיה הוא והס' פטורי' קמ"ל
דאין ניבולים בוו דהא ק"ל כפ' בן סורר ומורה דלולין דיבוי נפשו בתי'
רובא כין לקולא כין לחומרא' ועל הדרך הוה מתפרש אידך דלמרינן
בסוף תהו דתימא יניחם לגמלא פרחא להנין את העדים מיתה קמ"ל
דאפילו להלכה דידכו לא חיישינן לגמלא פרחא . והקשו בתוס' סקר'
האשה דיכמות (דף קט) חיישינן לגמלא פרחא גבי ההוא גיטא דאשכח
בסורא דהוה כפ' כי' אלא עונבר חייא מתכרע' פטרנא וכו' ודקון רבנן
ולא אשכחו' אלא חד ענין כר' חייא מתכרע' בדידיהו הוה כהרדעא וחמר'
רבא אפילו לדודי דלא חיישינן . לפי' יוסף כן משתן הכא חיישינן כיון
דבאזוקן מ"ט דחיישינן לגמלא פרחא . א"כ לקשיא ח' מילי חמר' ר'
קשיא דרבא דהרשא . וב"ת דהתם לחומרא' הוה להלריך נט' אחר ה'
יחוש לחומרא' כלומר להניל את העדים מסוס ואפילו את העדה .
ובתוס' פירו' דשאי' הכא שהעדים כפטינו ולא טענו חמרי' וכיון דכן אלו

חרושי מכות להריטב"א ז"ל פרק כ"ב

מא

לא טענין להו . ולין זה נכון בעיני הרב רבינו הרמב"ן ז"ל ובעיני רבותי ז"ל דהו דהוי משום ובעיני העדה כל מאי דאפשר להו למטען טענין להו בכל דוכתא דלמלא הכא משום בימותא לא טענו או בכבודין דלא מהמני משום דהוי מילתא דלא שכיח . והרב ר' אברהם אב"ד ז"ל תרין דהתם עיקר טעמא דרביא היינו משום מילתא דאידך דקפידה וגמלא פרחא לסטיפין בעלמא נקטיה דמהינן דעבי' תלמודא הכי ומדע לך דהו בודקין את העדים באיזה מקום הייתם לקיים בהם מלות הוזהר ולמה ליה דהא תלינן בעלמא פרחא או בקפינה . וכתב עליו הרמב"ן ז"ל שדבריו נכונים אבל דהיינו אינה ראייה דאפי' תימא דחיישי' לגמלא פרחא או בקפינה אלו נריכין לבדוק העדים באיזה מקום כי אולי תתקיים תורת הוזהר שיבואו עדים ויאמרו עמנו היו כל אומות ויש במקום פלוני ולא ויהי יום מתוך ידענו : **ואמר רבא** : באו שנים ואמרו . פי' שבאו בשלישי בשבתא לכ"ד ואמרו בחד בשבתא וכו' עד אלף בתרי בשבתא הרג את הנפש וגמלא שכן הרג את הנפש קודם שכלא העדים לכ"ד להעידו ולא עוד אלא אפילו אמרו האחרונים בע"פ קודם לכן הרג פ' את הנפש שקדמה רבינו לעדים אלו לפרגמו בעדים הראשונים נהרגו ת"ט דכי אסחידו עני' גברא למו בר קטלא הוא פס"ז ז"ל דמי הוא מודה קודם שכלא עדים האחרונים הוה מיעטר משמע דס"ל למר"ן ז"ל דמי ריכזי דגני קנס מודה בקנס ולא"כ באו עדים דפטור דה"ל לגבי קטלא והקשו עליו שיהא לא מצינו בשום מקום דה"כ כל רוחא ויגיל את עמלו וכן יצאו טעמא דמבוס מבוס דכל זמן שלא נגמר דינו אין חיוב מיתתו כבוד וההורגו חיוב עליו דגברא חייה קטל ולא עוד אלא כיון דהויכא בעדים כמה חקירות ובידקות אולי לא תתקוין עדותם וכוונתן דגבי קנס גברא למו בר חיובא משום דמי מודה מפתר ולאסוקי דבר דמתון דליכא לא הוה ולא הא דהא בדיו ממונות לא בשען דריס וחקויה דלא אמרינן אין הכי : **רבעירנא** דקא מסהדי . פי' דקא מסהדי הראשונים שבאו בתחילת ז' ימי גברא בר קטלא הוא . פי' רבינו שכבר נגמרו דיוני למית' גבר' קטילא הוא וההורגו פטור עליו דבעידנא דקא מסהדי גברא בר חיובא הוא . פי' אפי' שנגמר דינו לבסוף ע"פ עדות האלו האחרונים אין דנין אותו למפרע וכדאמרינן בכמוכות לענין קנס הכת ולא הספיקה לעמו' כיון עד שגברה קבסה לעלמה וכן אמרו בס' לענין שאין אדם מוריש קנס לבניו קודם העמדה כדון . ואיכא דמירק דהא לענין חלי נוק דשור תם דק"ג דהוי קנסא אמר' התם בכ"ק דלמ"ד שותפין ביניהם אם הקדישו נזק אפילו קודם גמר דין ואחר כך נגמר דינו הקדישו הקדש שדנין אותו למפרע כהיה שלו ויכול להקדישו . ה"כ אמרינן התם בכ"ק פס"ט באו שני עדי' ואמרו שהפילו את שני של עבדו ואח"כ סימא את עינו סיוגא לחרות בשני ונתן לו דמי עינו באיניש דעלמא ואפי' דלא נגמר דינו של שני עד עתה דרין למפרע כאלו נגמר קודם שסימא את עינו וז"ל דשאני הקדש ושהורג דהוה עדיד דוכה בו שמים דגבי שמים דנין למפרע כאלו נגמר הדין אבל לגבי הייזש לא אמרינן ובמסכת בכ"ק ככתבי מירוש' אחר' וכולם יש גמגמוס גדול : **באתיותין** כאלו אחרים והיומוס וכו' הגאונים הראשונים ז"ל פירשה בזוממין וזוממין וזוממין וכן היה נראה מן התוספתא אבל רבינו אלפסי ז"ל דחה פירושו לגמרי כדאיתא בהלכותיו דודאי כל שכלא הרבה כמות זו אחר זו להיט כל א' את חברתה הקודמת לה הכל הולך אחר העדות האחרונה וק"ל גמי שכל עדות שאינה בזוממין וזוממין לא שמה עדות ועוד דבגמ' אמרינן להדיא בתסקנה אטו בלי עלמא גבי הני הוה קיימי אמה כת אחת לבגד היא שהיומוס כל הכחות הללו הכחות להבי' על הגדון והתוספתא היא שחיישת לפי הראשונים ז"ל משכשתא היא ולין לנו אלא פי' הרי"ף ז"ל שפירסו כי באו אחרים והעידו בזוממין הראשונים לומר שראובן הרג את הנפש וכת המומין הראשונה היומוס אותם וכן לאחרים ואחרים שבוין כן וכולם היומוס הכת המומת הראשונה ואמרי רבנן שכל אותם הכחות יורגו בעדות הכת המומת הזאת ור' יהודה אומר איסטטטית היא זו פי' רש"י ז"ל לשון סרס דמתרגמי' סטיא כלומר אין להאמינה כי כת זו עדות המדברת סטה היא והרי"ף ז"ל פי' לשון סטיס וקולה כלומר כת לבשת שרונה לבכע העולם בדם נקי כפטיס וקולה סתמבבטת את הכל ודרך משל אמרו כן ושיי הפירושים יולאין לענין אחד וטעמא דידעה מפרס בגמרא והלכתא כרבנן :

ע"ב גמרא אי אסטטית היא זו אפילו בת ראשונה גמי . פי' מדתקמי אינה נהרגת אלא כת הראשונה משמע דאפילו כת הראשונה קיימת לפני כשנעשת כת המומת אסטטית אפי' אינה ניבולת בת הראשונה ולפיכך פרכין דיון שהחזיקה כת המומת בשקרית אפילו כת הראשונה ראויה שלא תהרג ופרכי' ר' אבהו דמיידי בשקדמו והרגו את הראשונה קודם שנתלאת זו אסטטית ופרכין מאי דהוה הוה כלומר פשיטא שאם כבר קדמו והרגו תהרג ומאי קמ"ל במאי דקתני אלא בת הראשונה אלא אמר רבא ה"ק אי איכא כת אחר גמלא נהרגין איכא טפי אין נהרגין כלל ופרכין והא כלבד קתני פי' דמשמע

אומדנא

חרושי מכות להריטב"א ז"ל פרק כ"ב

אומדנה וכן ר' יוחנן וקס"ד שהאומדות הללו שוות הן ותלמודא מתרין
ואילן שאין האומדות והחוקות הללו שוות דריש לקיש ס"ל דאומדנה
דאיתתא חמירא טפי ומודה בה רבנן דכיון דהיא מהדרת אסיה שקרי
וחסו לה לאסיהו שקרי וקרוי לומר כי כשם שהסיהה לשמי הכתובת פאה
הסיהה לוי מה שאין כן בשמיטתו דליכא דמשלל להו ור' יוחנן אחר דלר'
היה הלימה ליה אומדנה דמתני' כי האומדנה בזה אליכו מחמת גזמן
של עדים דאטו כ"ט נפיהו הו קיימי אבל כשכדא דהיא איתתא אין
האומדנה והחוקה הרעה האחת בזה אינו מחמת סוס ריעות שראינו בכת
השלישית שאלו באין לסקר אלא מחמת האשה שהביאם והרי זה נכון
וכדור ואע"פ שר"ז הלוי קצר בלשונו זה פי' דבריו כבירור . והלכתא
בר' יוחנן ולא דמיא הא למאי דאמרינן כפ' אלו נערות (דף י"ב ב') כתיב
דאיתתא שטרא אחרייה ואמר מווייף הוא ואתו מסדי ואסיהו דלדידהו
אמר להו ויפלא ל' שטרא דק"ל דכל שטרא דנפיק מפייהו יד ה פסיל
ואילנו מקיים ולא אמרינן אס הוא מוחוק כל ישראל מי החוקו דשאי
הס משטמ' דאמרי' עלה דכיון דאילן לזווייף שטרי אמרי' דכי לא משכחי
ליורי ייריהו איהו גופיה וכלפרישנא' הסם כנסהדרין : מתני' אין
הסדרין וזמתי נהרגין עד שגמר הדין וכו' עד והלא כבר נאמר ועשיתם
לו כאשר אתם וכו' והרי אחיו קיים לאו דנקמ' לן מדכתיב לאחיו דהאי
ודאי שפיר מיקרי אחיו אפילו לאחר מיתה וכדכתיב להקים לאחיו שם
בישראל וכתיב קרבו אלו את אחיכם ונבארא לא נפקא לן דהרגו אין
נהרגין אלא מדכתיב כאשר אתם ואין שונשין מן הדין אבל מלאחיו לא
נפקא לן מירי ואע"ג דגבי מלקות דכתיב ונקמה אחיך לעיניך בעיני
שיהא אחיך קיים לבתר דנקמה ולהכי אמרינן שאם אמדוהו לקבל עשרים
מלקין אותו י"ח שרלו להשמש ואין מכין אותו כ"א ואע"ג דכי מחית
כ"א אנבא דחייא מתי הא מית כסוף כ"א ובעינן לאחר שנקמה שיהא
אחיך הסם מדכתי' אחיך לעיניך שיהא קיים לעינינו ולאו מלשון אחיך
בלחוד אלא הכא לרווחא דמילתא נקטורבנן ועדיין אחיו קיים ואף
ע"ג דלא נקפו להו מאחיו ודכתיב טובא דנקטי חדא קרא במקום קרא
אחרינא : ורבינן אפילו הס מאס ת"ל עדים ואע"ג דעדים לא
מסמס אלא תרי מ"מ כיון דאפיקתיה מתלתא וארבעה קים לן דלא שני
לן בין ארבעה למאה דהא איכא דעת טובא וקא דאמרינן בעלמא תרי
במתא מהכא הוא דנקמא לן : ר"ע אומר לא בא השלישי לא להחמי'
עליו . לשום פטוה ניהא דר"ע חולק על ר"ש וסבירא דלא נמלאו שנים
וזמתי נהרגין אותם שני מיהא אע"פ שלא הומוו כולם כי לא בא השלישי
להקל עליהם כיון דכלאו ידיהו סיה הגדון מחוייב ע"פ השנים שלישי
להחמיר על פגמו בא שאם הווס עמהם שיהא חייב ואע"ג דכלאו ידיהו
סיה הגדון מחוייב ע"פ שנים . ומיהו ר' שמעון מודה לר"ע שכשם
שיהא לדבריו להקל יונא להחמיר דהא קאמר שאם נזומו כולם נהרגין
כולם . אבל רש"י ז"ל פי' לא הוגרד השלישי לבא להקל על השאר אלא
בהחמיר ולפי זה לא פליג ר"ע אלא שאמר שלא הוגרד לבד דהא פשיטא
דעד סמיהר כל העדות אין חייבין כלל ובהחמיר הוא שהוגרד הכתוב
ובין שכן ר' שמעון לא פליג על ר"ע כדאמרן א"כ ליכא ביניהו . אלא
החמיתו ורטינן . ואפשר דפלגי בלהחמיר דאע"ג דקתי ר' שמעון
שאין נהרגין עד שיומו כולם דמשמע שאם אוחזו כולם נהרגין כולם
הסם כשכחו כולם ביחד אבל אס השלישי בא בפני עלמו כסור ובה ר"ע
ואמר שאפילו בא אחרי כן בפני עלמו חייב כיון שנטפל לטוברי עברה ;
ובה שנים נמלאו ח' חסם קרוב וכו' בגמרא מתפרשא בסנהדרין :

אומדנה וכן ר' יוחנן וקס"ד שהאומדות הללו שוות הן ותלמודא מתרין
ואילן שאין האומדות והחוקות הללו שוות דריש לקיש ס"ל דאומדנה
דאיתתא חמירא טפי ומודה בה רבנן דכיון דהיא מהדרת אסיה שקרי
וחסו לה לאסיהו שקרי וקרוי לומר כי כשם שהסיהה לשמי הכתובת פאה
הסיהה לוי מה שאין כן בשמיטתו דליכא דמשלל להו ור' יוחנן אחר דלר'
היה הלימה ליה אומדנה דמתני' כי האומדנה בזה אליכו מחמת גזמן
של עדים דאטו כ"ט נפיהו הו קיימי אבל כשכדא דהיא איתתא אין
האומדנה והחוקה הרעה האחת בזה אינו מחמת סוס ריעות שראינו בכת
השלישית שאלו באין לסקר אלא מחמת האשה שהביאם והרי זה נכון
וכדור ואע"פ שר"ז הלוי קצר בלשונו זה פי' דבריו כבירור . והלכתא
בר' יוחנן ולא דמיא הא למאי דאמרינן כפ' אלו נערות (דף י"ב ב') כתיב
דאיתתא שטרא אחרייה ואמר מווייף הוא ואתו מסדי ואסיהו דלדידהו
אמר להו ויפלא ל' שטרא דק"ל דכל שטרא דנפיק מפייהו יד ה פסיל
ואילנו מקיים ולא אמרינן אס הוא מוחוק כל ישראל מי החוקו דשאי
הס משטמ' דאמרי' עלה דכיון דאילן לזווייף שטרי אמרי' דכי לא משכחי
ליורי ייריהו איהו גופיה וכלפרישנא' הסם כנסהדרין : מתני' אין
הסדרין וזמתי נהרגין עד שגמר הדין וכו' עד והלא כבר נאמר ועשיתם
לו כאשר אתם וכו' והרי אחיו קיים לאו דנקמ' לן מדכתיב לאחיו דהאי
ודאי שפיר מיקרי אחיו אפילו לאחר מיתה וכדכתיב להקים לאחיו שם
בישראל וכתיב קרבו אלו את אחיכם ונבארא לא נפקא לן דהרגו אין
נהרגין אלא מדכתיב כאשר אתם ואין שונשין מן הדין אבל מלאחיו לא
נפקא לן מירי ואע"ג דגבי מלקות דכתיב ונקמה אחיך לעיניך בעיני
שיהא אחיך קיים לבתר דנקמה ולהכי אמרינן שאם אמדוהו לקבל עשרים
מלקין אותו י"ח שרלו להשמש ואין מכין אותו כ"א ואע"ג דכי מחית
כ"א אנבא דחייא מתי הא מית כסוף כ"א ובעינן לאחר שנקמה שיהא
אחיך הסם מדכתי' אחיך לעיניך שיהא קיים לעינינו ולאו מלשון אחיך
בלחוד אלא הכא לרווחא דמילתא נקטורבנן ועדיין אחיו קיים ואף
ע"ג דלא נקפו להו מאחיו ודכתיב טובא דנקטי חדא קרא במקום קרא
אחרינא : ורבינן אפילו הס מאס ת"ל עדים ואע"ג דעדים לא
מסמס אלא תרי מ"מ כיון דאפיקתיה מתלתא וארבעה קים לן דלא שני
לן בין ארבעה למאה דהא איכא דעת טובא וקא דאמרינן בעלמא תרי
במתא מהכא הוא דנקמא לן : ר"ע אומר לא בא השלישי לא להחמי'
עליו . לשום פטוה ניהא דר"ע חולק על ר"ש וסבירא דלא נמלאו שנים
וזמתי נהרגין אותם שני מיהא אע"פ שלא הומוו כולם כי לא בא השלישי
להקל עליהם כיון דכלאו ידיהו סיה הגדון מחוייב ע"פ השנים שלישי
להחמיר על פגמו בא שאם הווס עמהם שיהא חייב ואע"ג דכלאו ידיהו
סיה הגדון מחוייב ע"פ שנים . ומיהו ר' שמעון מודה לר"ע שכשם
שיהא לדבריו להקל יונא להחמיר דהא קאמר שאם נזומו כולם נהרגין
כולם . אבל רש"י ז"ל פי' לא הוגרד השלישי לבא להקל על השאר אלא
בהחמיר ולפי זה לא פליג ר"ע אלא שאמר שלא הוגרד לבד דהא פשיטא
דעד סמיהר כל העדות אין חייבין כלל ובהחמיר הוא שהוגרד הכתוב
ובין שכן ר' שמעון לא פליג על ר"ע כדאמרן א"כ ליכא ביניהו . אלא
החמיתו ורטינן . ואפשר דפלגי בלהחמיר דאע"ג דקתי ר' שמעון
שאין נהרגין עד שיומו כולם דמשמע שאם אוחזו כולם נהרגין כולם
הסם כשכחו כולם ביחד אבל אס השלישי בא בפני עלמו כסור ובה ר"ע
ואמר שאפילו בא אחרי כן בפני עלמו חייב כיון שנטפל לטוברי עברה ;
ובה שנים נמלאו ח' חסם קרוב וכו' בגמרא מתפרשא בסנהדרין :

אלא

אלא

חרושי מכות להריטב"א ז"ל פרק כיצד

מב

אלה שרבינו ר"ל כתב שבטענין שיהיו שנים עדים כשרים רכופים ומה שכתבו בקבלת מקומות לחתום כבטרי כשרים וקרוי וז"ל וז"ל שמוכרים בהם . ר"ל דלא מיפסל דהא ודעינן דלכבו הם חותמים והוא כיהא דאמרינן לקמן דאי אמרי למיחוי אמינא כשר וכן דעת הרב בעל הטיטור וכן שמתני בשם ה"ר ז"ל ועם כל זה טוב שלא לחתום בו קרובים אלא א"כ כותבין שוכנין או שיחתמו עם נחלה שנים כשרים ויכתוב כל אח' עד כמו שזכרנו בקבלת מקומות דהשתא הוי הוכחה דאידך לכבוד חתמו ולא הוי לזימולופי בשטרות דעלמא וכמקום שזכרנו שלא לחתום עם קרובים הוא המנהג הטוב והישר וכן אנו נוהגים עתה שלא לחתום עם קרובים כעירנו . ולהאי שיטתא דהרי"ף ז"ל שהיא נראית נכונה הא דקתני שנמלא ח' מהו קרוב לא שנמלא לעד הכשר ולא הכיר בו כדדייק לשון נמלא בכל מקום וכדאמרינן ביבמות על מאי דקתני נמלא ח' אילנות אלא הפירוש שנמלא אילנו עתה כב"ד אבל לעד הכשר לא נודע שיש עם קרוב או פסול תקיימו עדות כשאר . ומורי הר"ם ז"ל לא היה מורה בדיון זה אלא כל שנגטרף עמו להשיג אע"פ שלא הכיר בו עדות כולם בטלה וכדקתני נמלא ח' קרוב וכו' והכנס וכו' דרך האמת : איבתו בומן סתפרו בהם וכו' פי' רש"י ז"ל שהתרו העדים כנדרון דגלו אדעשייהו דלאסודי איתו והקשו עליו שהניחא דביי נפשות דאיכא התראה אבל דביי ממונות דליכא התראה מאי איכא למימר ועוד שפילי דביי נפשות אין העדים כרובין להתרות בגדון אלא לר' יוסי בלח' והא ק"ל ונתרה שאמרו אפילו מפי הש"ע ועוד דא"כ הכי פרכין הרוב והרב וי"ל דהא הרוב והרב לא התרו . ועוד דמאי אמרינן לקמן היכי אמרינן לכו דהא בהתרו בהם תלויא מילתא כדקתני . וזוואי כי פקוסיות הללו פרוצות חוקות ושפוטות אבל נתמה על גמלינו היאך לא העביר עיניו רש"י ז"ל על אחת מהן לכך ב"ל לרון לזכותו כי רש"י ז"ל סובר דתנא קטן בומן סתפרו בו דביי נפשות מיהא שפ"א אף לדברי ר' יוסי ומשום דקתני שהתרו בדעב אין כחשמשו שעדים לריבך להתרות אלא שחם התרו גלי דעתם דלאסודי איתו ומשום היכא דלא התרו א"כ דביי ממונות דלא סייך התרו שיליבין לקמן בומן נמלא התרו בהם היכי אמרינן לכו והא דפרכי' בסמוך הרוב וי"ל וכו' הא פירס' ז"ל דהיא לר' יוסי היא דלא בעי התרו ועל פסקא דר' יוסי מיימי לה תלמוד ואפשר עוד לומר דלא ס"ד לתפרע הכין אף לר' יוסי אלא מקמי ידיעין דנתקיימו דבר הכתוב ומדבר והוא ס"ל דכל פסול פוסל פי' נדוף וז"ל בשלא נכתווין להיות עד כלל אבל לבתר דתרינגא במקיימי דבר הכתוב מדבר שמעינן שאר' ר' יוסי דביי נפשות דיליה לא פסיל אלא בעדים שכתבונו לקיים דבר ואי אמרי למיחוי אמינא לא מיפסלי הכשרים וכן כתבו בתוספות ויפה כוונתו דלא מפשינן פלוגתא כדביי בון ר' יוסי ור' טיט' מתיי דריים תלמודא . ככ"ל . וכשיקר הכרייתא פירשו אחרים דה"ל במד' א' שהתרו ב"ד בעדים עד שהכירו שנתכוונת לטרוף עדות ומפני שלשון ההתראה הוהא סתום שאלו בגמ' לקמן היכי שיליבין להו ולשון התרו דחוק מאוד לפי' זה וכן לשון הגמרא שאמר פיבי אמרינן לכו דהוא לכו למימר מאי התרו או כינע התרו : נרבע י"ל . הקשו בתום ומה פיסול עדות ים כנרבע דהא אמרינן במס' סנהדרין (דף ע"ג ב) פלו דבעו לאוסבו הוא ואחר' נגטרפינן להרוג ורבע אמר אפילו רבעו לאוסבו מלטורף . ומירנו דהתם לא היה עם אלא עד אח' שישיג על הנרבע אבל כהא דאיכא עדים טובח שמעידים עליו שנרבע ברמון הרי הוא פסול לעדות . עוד פירשו דהא הנרבע שהוה קרוב לרובע והתירו שהוה קרוב להורג פרכין . וא"ת וז"ל מהיבן שפיטא לן שלא יגיל עד דפרכין גדיהו שגיל . וי"ל דנבחרה הא כתיב מכה אבין ואיתו מות יומת וגבי נרבע דכתיב עדות אבין גלה ואיכא דרייש גלה כפר' ד' תיפות בערות אבין ממש . ולמחי דקס"ד השתא נמלא ח' מהם קרוב או פסול שהוא פוסל לר' אפילו בראיה בעלמא בלא עדות הוא דהא הרוב לא בא לב"ד מן הסתם ודוחק הוא לזקוקומא בשעשאו טרפה וכו' לב"ד ומיחוי הא פרישנא לעיל דלכתר דתרינגא במקיימי דבר הכתוב מדבר דהרי מהאי פברא אף לר' יוסי : במקיימו דבר הכתוב מדבר . פי' רש"י ז"ל ולא בעושי דבר ומיחוי ג"כ ככלל זה במקיימי דבר שבא לבית דין להעיד : דכחוי איתיון או לאסודי איתיון . פי' רש"י ז"ל לאסודי איתיון בשעת מעשה וכי אמרי דלאסודי נתכוונו בשעת ראייה הוה לכו עדים סתמת אותה כוונה בלבד ואע"פ שלא באו לב"ד להשיג וכן כתב רש"י ז"ל בע"מ טהלין (דף ק"ג ב) גבי היא דשניט שנכנסו לבקר את החולה דדוקא ככנסו לבקר אבל ככנסו להשיג הוה לכו עדים ואין כותבין דין שאין עד נעשה דיון מכיון שנתכוון לראות על דעת להשיג ואע"פ שלא השיג וכדאמרינן כהא דאי אמרי לאסודי איתיון הוה לכו עדים ומיפסלי כשרים אחר' ומהו העידו וכו' פי' איתו מעיקרא למיחוי . והשתא איתו לב"ד להשיג והעידו זו שיטת רש"י ז"ל ונכחו הרש"י ז"ל לפי לשונם . אבל הקשו עליו דמה שפירא היא זו לומר כי לפי שמתכוון בשעת ראייה להיות עד והא קרוי עד שלא להיות דיון

ולפסול את הכשרים ככוונתו ועוד דא"כ היינו לרובין לפי שנים עדים בשעת קידושין שאם לא כן ויש עם שום קרוב אולי נתכוון לשיות עד ופסול את כולם והוה לכו מקדשי בעדים פסולין או במקדש בלא עדים שאין קדושין כלום ואכן כהדין ק"ל דכדקדושין לא נרדף לומר חתם עירי ולא שני לן כיון במקדש ביחודים ואו כרבים כפני אמינא או קרובים ואע"פ שנהגו בקבלת מקומות לסיים עדים כקידושין לא משורת דין התלמוד' עושין אלא לפי שחשולפי' רש"י ז"ל . ועוד מאי נרדף לשילוחו אי איתו לאסודי או למיחוי דהא דאי סתמא דמילתא הכאין בשעת מעשה לא כרי שיהו עדים כאין . ועוד לישנא דאמרינן למיחוי איתיון או לאסודי איתיון איתיון איתיון לב"ד משמע דאי לא הוה לן לחימר לאסודי איתיון אי אסודיונתון לכן נכתבו וכן יראה מפי' ר"ם ז"ל שאין השאלה הוהא אלא בשעת ביאתם לב"ד להשיג שאם בלא להשיג או כנטרפו להשי' כשרים ופסולין נכנסו הכשרים ואם יאמרו שלא באו אלא לראות מה יעשו מפי אחרים שראו בח' שהרג את הנפ' וכי כאמר להם שימנעו ענתם שלכך לב"ד מי יוכל למנוע את העם הרואים שאלא שלא יבואו בתוך הגולה הבאה לב"ד כפי מה שמודמכים עם בין קרובים בין פסולים והלא על הרוב אין עם אלא קרובי ההורג ההרוג לראות מה יעשה לו . ועוד יש להוסיף שלא לפסולין בלבד אנו אומרים למאי איתיון כי לפי המוספתא שכתבתי לעיל ודע' דבי' אלפסי ז"ל אם הכשרים לא נתכוונו להלטורף להיות עדים עמהם אינן פסולין אלא לכל אלו העדים שנמלא לנו בהם קרוב או פסול אלא שאלוין למיחוי איתיון או לאסודי איתיון וכי אמרו כולוהו לאסודי איתיון מיפסל וכן נרדף הדברים שאפי' לאחר שהעידו אלו שאלוין כן דכולהו ברייתא דנמלא ח' מהם קרוב וכו' על עדים דקרא קאי ולא הקרו עדים אלא אחר שהעידו וז"ל לאחר כן אם אמרו הכשרים שלא ידעו בפסולים . ושלא נתכוונו להלטורף עמהם כלל כשרים ובמסופתא דלעיל ואליצבא דר' ליבא הפרישא כהא בין דביי ממונות בין דביי נפשות ואפשר לר' יוסי עקיבא כל שהעידו כשרים ופסולין אפילו לא ידעו אלו בלאו ולא איתו לאסודי ביחד פסולין וזהו מה שהוסיף ר' עליהם לומר דר' א' שהתרו בהם דאי לא מאי איכא בין ר' גר' . ומיחוי הא איפסיקא הלכתא כר' הלכך אליבא דהילכתא בין דביי ממונות בין דביי נפשות אין הכשרים נכנסין עד שנדע שנתכוונו כולם להלטורף לעדות שידעו אלו בלאו והעידו . והרבה שיחות נכתבו בשמועה זו אבל זהו הטובה כגון לפי השמועה ושקול הדעת והיא שיטת רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל וכן מלמחי כתוב בשם הרשב"א ז"ל והיא שיטת מורי הר"ם ז"ל אלא שהיא פוסל כשלאו להשיג והעידו אע"פ שלא ידעו כשרים נכנסין שלשני' רואין אותו מחלון זה פסולים ואינו יכול להכריע כפירוש מגני הגבול ומפני היראה :

ע"ב מתניתין

איתו מחלון זה וא' מתרה בו באמנע בומן שמקנת רואין אלו את אלו כרי זו עדות אחת . פי' ואין נעשין וזמנין עד שיומו כולן וכן אם נמלא ח' מהם קרוב או פסול עדותם בעדים בדקתני רישא וא"ת והיאך היו מקנתן וזמנין והלא חם יבואו עדים ויאמרו לאותם שבהלון האחד עמנו הייתם במקום פלוני ויחשיבו בעדי' שבהלון האחר ובעדות מוכחשת אין אלו נעשין וזמנין . וי"ל דהכי קתני שמקנתן רואין אלו את אלו ולא קתני שכולן דסני בחד מחלו שראו לאלו לעשות יטרף ביניהם . א"כ שראוין אלו את אלו קודם מעשה והרביש בהם בשעת מעשה או שראוין דרך ראייה כלליה ולא שפרכין עתה שיוכלו להכחיש את התומים : גברא לא נפרכה אלא לכוונת את הערוה . פי' דכל חד מנייהו רחש שיעור ביה . וא"ת א"כ מאי רבותא דהא דקתני ולא עוד דהא סוף סוף לא ראה זה את זה כש' ראייתו וי"ל דאפי' הרבותא איבא כיון דידעי כל חד מנייהו בהכחיה בשעת מעש' והיה המעשה גרוף אחד : או מתרה רואה איתו מנטרפין . פי' ואשמשנין רבא שזה בכלל מה ששנינו במשנמינו בומן שמקנתן רואין אלו את אלו דאי לאו הכי הוה פליג רבא אמתני' דכעי שיהיו מקנתן רואין אלו את אלו ולא מנטרפין בגמרא איהו דאמר בתאן אלא דאי כדאמרינן . וא"ת והיאך הדבר הוא נגמר על פי המתרה לבד שטעוהו אותו עדות אחת שלא להיות וזמנין עד שיומו כולם ושתפסול עדות כולם קרוב או פסול וי"ל דמייירי שיש עדים שראו את המתרה הוה עומד במקום שרואה אותן ואע"פ שכולו לא ראה אותן ואפילו ידעו אותן אין יטרף לעדים אלא דראיית המתרה בהם דשייך במילתא . ככ"ל : אמר רב נתמן עדות מיוחדת . פי' שלא העיד לחבירו בשעת מעשה כשר דביי ממונות והקשו רבתינו ז"ל מאי קמ"ל דהא ק"ל כרי יבוסע בן קרחא דאמר במס' סנהדרין (דף ל') דאפילו בלוחה אחר הלוחה מלטורפין לחיבייה מהה מעשה ח' וברגע אחד אלא שלא ראו זה את זה כלל וכ"ש שיהיה כ"ד ז"ל תירך דרב נתמן ח"ק עדות מיוחדת כשר דביי ממונות נכנסים בקרה ולאסוקי אם היה ח' מהם קרוב או פסול עונתן בטלה כיון דהלוחה

איתו מחלון זה וא' מתרה בו באמנע בומן שמקנת רואין אלו את אלו כרי זו עדות אחת . פי' ואין נעשין וזמנין עד שיומו כולן וכן אם נמלא ח' מהם קרוב או פסול עדותם בעדים בדקתני רישא וא"ת והיאך היו מקנתן וזמנין והלא חם יבואו עדים ויאמרו לאותם שבהלון האחד עמנו הייתם במקום פלוני ויחשיבו בעדי' שבהלון האחר ובעדות מוכחשת אין אלו נעשין וזמנין . וי"ל דהכי קתני שמקנתן רואין אלו את אלו ולא קתני שכולן דסני בחד מחלו שראו לאלו לעשות יטרף ביניהם . א"כ שראוין אלו את אלו קודם מעשה והרביש בהם בשעת מעשה או שראוין דרך ראייה כלליה ולא שפרכין עתה שיוכלו להכחיש את התומים : גברא לא נפרכה אלא לכוונת את הערוה . פי' דכל חד מנייהו רחש שיעור ביה . וא"ת א"כ מאי רבותא דהא דקתני ולא עוד דהא סוף סוף לא ראה זה את זה כש' ראייתו וי"ל דאפי' הרבותא איבא כיון דידעי כל חד מנייהו בהכחיה בשעת מעש' והיה המעשה גרוף אחד : או מתרה רואה איתו מנטרפין . פי' ואשמשנין רבא שזה בכלל מה ששנינו במשנמינו בומן שמקנתן רואין אלו את אלו דאי לאו הכי הוה פליג רבא אמתני' דכעי שיהיו מקנתן רואין אלו את אלו ולא מנטרפין בגמרא איהו דאמר בתאן אלא דאי כדאמרינן . וא"ת והיאך הדבר הוא נגמר על פי המתרה לבד שטעוהו אותו עדות אחת שלא להיות וזמנין עד שיומו כולם ושתפסול עדות כולם קרוב או פסול וי"ל דמייירי שיש עדים שראו את המתרה הוה עומד במקום שרואה אותן ואע"פ שכולו לא ראה אותן ואפילו ידעו אותן אין יטרף לעדים אלא דראיית המתרה בהם דשייך במילתא . ככ"ל : אמר רב נתמן עדות מיוחדת . פי' שלא העיד לחבירו בשעת מעשה כשר דביי ממונות והקשו רבתינו ז"ל מאי קמ"ל דהא ק"ל כרי יבוסע בן קרחא דאמר במס' סנהדרין (דף ל') דאפילו בלוחה אחר הלוחה מלטורפין לחיבייה מהה מעשה ח' וברגע אחד אלא שלא ראו זה את זה כלל וכ"ש שיהיה כ"ד ז"ל תירך דרב נתמן ח"ק עדות מיוחדת כשר דביי ממונות נכנסים בקרה ולאסוקי אם היה ח' מהם קרוב או פסול עונתן בטלה כיון דהלוחה

חרושי מכות להריטב"א זל פרק כיצד

לשמוע ומשמע דדוקא דעתי נפשות אשילו הכי נריך לשמוע ולהכין כלסון בעלי הדון מיהת וזע"פ שאינו יודע לומר בו בלל וכדמחריק הכי דרבה הו ידע מאי דקאמר :

רף זע"א אילעא

וטובים קריבי דערבא הוו . לא ידענא מאי שייטא דפא עובדא הכי ולא כמא' במוס' סנהדרין אמתני' דאלו הן הקרובים . ז"ל לעיל גבי נחמא ח' מהם קרוב או סבול . ופי' רש"י ז"ל שהעדים האלו היה ערדי הלאה שהעידו שראובן הלוה לשמעון מהם ולוי ערב והיה חובע בהם לשמעון הלוה וסבר ר' פפא דקשרים כיון דלגבי מלוה ולוה רחיקי הוו וז"ל רב הונא ברי דר' יהושע דבבון דבי לית ליה נכסי ללוה אויל לכתר ערבא כמאן דמשהי השתא על ערבא איננה ופסולים . וכן פי' הרמב"ם ז"ל ולא פי' רבינו ז"ל אם הייתה תביעה זו במלוה על פה או במלוה כבסטר ופי' רבינו ז"ל דבמלוה על פה ליכא לפרושה דח"כ שתי עדות חלוקות הם לגמרי ולמה לא יהו נאמנים על שמעון אט' אם אמרו שנים ראוין ואלו מהם לשמעון ומהם ללוי וס' קרובים לשמעון כלום הכתוב הוא לדרוש נמי שהעידו שתי העדות תוך כדי דיבור . לכן אין לפרשה אלא בעדו' כבסטר שהיו חתומין בו אילעא וטוביה וטעמא דרב הונא ברי דר' מהם דבולה שטרף דחתימי עלה כחדא סנהדרין ואי אפשר להאמינה לחתמי ועדין קמ"ל מהא דלחמירין בסנהדרין מיימי ליה הרי"ף ז"ל כמכ כל נכסיו אשני בני אדם קרובין ליה ורחוקין ליה איתפלגין ר' ז"ל ור' ריש לקיש אמר כשרין ליה ופסולין ליה ור' יוחנן אמר מתוך שפסולין ליה פסולין ליה והלכתא ברי' לגבי ר' ז"ל וכן פסקו הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל וח"כ למי ליתן למיתן טעמא הכא משום דלוי בתר ערבא אויל הא אפי' במקבילי מתנה אחר ר' יוחנן וכן ר' שקדיא על רב פפא ומשמע דתרווייהו אויל למסתא דריש לקיש ומס' הוה סבר ר' פפא לאכסורי ור' הונא ברי דר' אמר דשאי הכא דערבא כגופא דלוי הוה . ומינה כבר פירשתי במהדור' קמא במס' גיטין כפר"ק משמו של רבינו ז"ל שגראה מן הירושלמי שטעם מחלוקתם של ר' ז"ל ור' ל' שם דר' סבר דעיקר עדות מתנה על מקבילי מתנה הוה דהו גופתן חלוקין ור' סבר שעל נאמנות הוה שיקר עדות ובהו ליה חד גופא וח"כ כהא דהכא ליה וערב שני גופין הם שהם המתחייבים והוה ליה כשני גופתין ור' יוחנן הוה שתי עדות ולכרי סבר רב פפא לאכסורי ואחר רב הונא וקאמר דלוי וערב כוודא גופא חשיבי . אבל אין זו שיטת הרמב"ם ז"ל שהוה כבסטר הוה קרקעות חלוקות אף ע"פ שהגותן אחד כשרים ליה ופסולין ליה ולפי' אומר דרך בלוגתא דר' ור' ז"ל כחדא ממונא או בתרי ממונא תליא וכל דהו חד ממונא סבולין לטביה ואפי' בתרי גופי' וח"כ הוה דהכא דהו חד ממונא פסולין לטביה ואפי' בתרי גופי' וח"כ הוה דהכא דהו חד ממונא ללוה ולערב פסטיא דלר' יוחנן פסולין לטביה כלל טעמא דלוי וערב . וכן ר' אומר ח"כ ז"ל פירשה לוי בעדי פריען כגון סתבע ראוין לשמעון מלוה כבסטר שהיה לו לוי ערב והביא שמעון עדי פריען על זה והעדי' היו קרובים ללוה ורחוקי' לשמעון ועל זה סבר ר' פפא למימר דכיון דלדודיה רחיקי נהוו עדות כשרים הוה דהשתא לא תבע לעד' כלום ואחר ר' ר' בריה דר' ז"ל דכיון דלוי ערבא אויל פיטורו ל' ליה בזה כפיטורו של ערב ובאלו חלים לפטור את הער' הם . וכן יאנה לזו כשתוכע לשמעון מלוה על פה שהלוהו בערבות לוי וטען שמעון שפרע וראובן הביא עדות שהלוה לו שלא פרעו וסבר ר' פפא לחייבו לשמעון פי עליו הם מעידים . ואחר ר' הונא ברי דר' דכיון שאלו לא כלו עדות אלו היה שמעון חתום שפרעו והיה הערב פטור מיד הרי הוא כאלו העידו לחייב גם את הער' . וזה פי' נכון בעיני רבינו והרמב"ם ז"ל ומורי תלמידי ז"ל ואיכא דמקשה הכא מאי שנא מהא דלחמירין התם בסנהדרין (ד' ע"ט) פלוגי רבננו דפלגין דעורא בתרי גופי' ונאמן על חכירו ואינו נאמן על עגמו וכן בעובדא דבר ביותם ס' (ד' ע"ב) דאיתו עליה תרי סהדא חד אמר אחויף ברבישא וחד אמר לדודי אחויף ברבישא ופסליה רבא לבר ביותם דההוא סהדי נהי דלא נאמן אנפשיה מהיותן על חבריה ולא לחמירין עדות שבטלה מקנת בטלה כולה ואפי' שהיה סבל עדות אחת מהם שהעיד כסור' על סביהם . ופי' דשאי התם בכל שניה כי מה שמעיד בכסול שאינו נאמן עליו ונאמן הוא על עגמו דכל שאומר אדם על עגמו אינו חשוכ עדות כלל אלא הדרה וכדלחמירין לעיל במקיימי דבר הכתו' מדבר וח"כ ליכא למימר כה עדות שבטלה מקנת בטלה כולה כי כה מה שאוב עדות דהיינו מה שהעידו על חמירין כולה ככפרות אבל הכא שני העדדים הם עדו' דהיינו מה שמעיד על חמירין ליכא למיפלגי בה דיבורא כלל וכל שבטלות בעדותא אחת' וזה כה עדות שבטלה מקנת בטלה כולה שאין עדות נאמנות לחמירין . וזה דעת הראב"ד ז"ל וכדכתבין בפ' חוקת הכתים ובפ' סנהדרין וע"ז שומך מורי הר"א ח"כ ד' ז"ל בכל מקום . ועוד י' לומר בעיקר קושיין דלא דמו כלל דהתם כל מה שהעידו כפסול על עגמו תופס' דברים הוא שאומר ולא היינו לריבין כלל אחרת עדו' ופי' אשילו במתן וכן כיון בפ' סנהדרין גריבא שהיה בסנהדרין שנים לדבר ככל לשון ואחד

לחתת היא . ואין זה ככון חדא דלי הא אמת ר' נחמן לאשמעינן היכי סתים לישי לומר כשרה בדיני ממונות דכיון דפסולה אמת לאשמעינן כפסולה פוס ליה לחמירי . ועוד למה נחמיר בדיני ממונות יותר מדתי נפשות שאם לא ראו אלו את אלו הם שמי עדות ואם נמלא סני קרוב או סבול אין אחת פוסלת חברתה אלא ודאי הא ליתיה כלל . והנכון דבמירון קושיינו מה שאמרנו בתוספ' שלא נזכרה הא דר' נחמן לא לרובין דפלוגי עליה דר' יהושע בן קורחא דסבירא ליה דהלוה אחר הלוהא אין מחטרפין דאפי' כל שבטלוה אחת כשרה אפי' שלא ידע טוס' אחד בחבירו וים בכלל הוה שאם נמלא אחר מהם פסול חכירו מחייבו שבועה ומיני לזו הא אמת ר' נחמן לאשמעינן דלישא עדות מיוחדת כשרה כשכול' כשרה מורי ומשום דמתני' וסוגיא דלעיל איתא אפי' לרובין דהתם אחת רב נחמן לומר דבהא ועוד רבנן : אלא מעשה בדיני נפשות תיביל פיר' ז"ל דסברא הוה דכיון כשכרה בדיני ממונות שיהא כעלת בדיני נפשות . ואינו מחזור . ובתוספות פי' אלא משה דדרשינן ויתת במיתה דוקא ולא ילפינן מיניה לתמונא ונזרת הכתוב הוא לדרוש נמי מיניה דדוקא במיתה פסולה אבל לגמל מלל' והא דלחמירין תיביל פי' רש"י ז"ל שתיבת אמת הוה מתיבתא שלא היו עם ואלו ואת הכרון שיהא עדות בטלה אלאה תבן הוה וכן נהרגין . הקשה הרמב"ן ז"ל דאשילו בעדות לרובה ויכא למימר הכין שאם נמלא' כת אחת וזמנת למה מפסול חברתה הרי אפשר שאלו פן וזמנין שלא היו עם ואלו מעידין אחת ואם מפני שנמלא' ח' מהם קרוב או סבול . לוינה טענה שכיון שהוהם שלא היה עם אינו מהם אלא הכון שלא הוקפו כאן אלא יבו העדים כהרגין ומדקמיני הוה וכן נהרגין משמע שלא תיביל גם על העדים ונקטינן אלאה תבן הוה והם כהרגין משום כן לחוד דלא אפשר דלא מקטלה לכולה . וכן נראה שיקר . אלא כי מדברי הרמב"ן ז"ל נראה שהוא סובר כדברי רש"י ז"ל כי הוה ז"ל דאשילו במעידין לאחר כדי דיבור שהן השמי כמות עדים לכל דבר וכדאיתא לעיל דאפי' נמלאה כת אחת מהם וזמנת בטלה כל מעיד דהויל והפסולה מקנת כפסול' כולה ע"כ . וכבר השיבו עליו רבותי' ז"ל כי לא ידעו כבידור וזמנין לו : בתגריהו ר' יוסי אומר לעול' אין כהרגין עד שהיו פי שני עדים מתרין בו . שנאמר ע"פ שנים עדים פי' לומר שאם על פי התראתם הוה נדון אשילו אחת לדברי הכל דהא פך סיבה הלכה היא וכדאקשי' מינה בגמרא לרבה ואפי' דרישא לזו הלכת' דהא ק"ל דהמתירי שאמרו אשילו מפי השד : שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן . וי"ל דאע"ג דמיימית לת מקרא דכתיב בעדים דה"ל בעלי דיבין דעובדא דהכחו לעור לחמירין אתו לקמייהו דרבא דאיתו לדינא משמע וכן דעת רבי' מאיר הלוי ז"ל . ומשמע ה"ל למאי שאמרו בעלמא ע"פ שנים עדים מפייהם ולא תכתבם דה"ל לטענות בעלי דיבין דכתיבן מפייהם ולא מפי כתבם אלא סופרי דהיינו כותבין טענותיהם . וכן כתב הרב ב"ה ז"ל גבי הא דלחמירין כפרק זה בורר (ד' ע"ב) כענין מלוה אחר כדון כאן שאם אחר שיכתבו טענותיהם דשאלו לכו"ד שידונו עליהם דמני מעבד עליה חכריה שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן וה"ל מפי כתבם דמתיא לחמירין בעדות . ואף לזו הדעת אין זה אלא בשאלוים טענותיהם לכו"ד אבל כגופי כתבי טענותיהם לכו"ד ואומרים שהם טוענים כמו שכתוב שם אין בכך כלום וכמו שנהגו דהא מפייהם קריבין היה שאשילו בעדים כתב רש"י מפייהם ולא מפי כתבם שלא ישלחו עדותם לכו"ד באגרת כמ"ל כפירוש התורה כה כל שנותן טעויה כתובא לכו"ד ואומר מה שכתו' כאן איני מעיד מפייהם קריבין היה וכן נהגו . אבל דעת רבותי' ז"ל דכיון שלא שנינו זה אלא בעדים שאין לנו אלא מה שאמר הספר ובעדים הוא שהקפיד הכתו' שתהא ע"פ ולא מפי התורגמן ולא מפי כתבם ולא בעלי דיבין ועובדא דהנהו לעתי עדות סו' ולא פי' התלמו' לומר דלחו' לטענותא משום דפשיטא לכו' ומינה ודאי מה שכתב הרב ב"ה ז"ל הדין אחת משום דכתיבן ועמרו שני אנשים אשר להם הריב אלו לפני ה' דדרשינן התם האנשים אלו העדים אשר להם הריב אלו בעלי דיבין לפני ה' אלו דיינים כדאיתא פ' שבוע' העדות ואף לסברא דר' מאיר ז"ל דאנטלר או מורשה לא חשיב תפי התורגמן דאיננה במקום בעלי דבר מתם הם . והתם כפ' שבועות העדות תנן עד שיחשבו מפי החובע ואוקימנא דכא בהרשאה מפי החובע קרינא פי' : וה' פשוט : גבורא ההוא ר' יוסי בר יהודה היה פי' דר' יוסי דהתם לאו קרינא ר' יוסי דמתני' דהוא ר' יוסי בן חלפתא כדאיתא בעבירות אלא ר' יוסי בר יהודה היה דמתני' ר' יוסי בר יהודה אומר חבר אין נריך המראה פי' והא דאנא נמי כקבר דלי לא נהי . דמועד להרוג גמירי לנאח סבור שהוא מותר וכדפרישו בתוספות . וה"ל דככל הכר לר' יוסי בר יהודה נריך שוידעיהו שהגידו ישראל' אשם אינו מותרם וכי היה כשרה מאורסה או אשת איש וכדפרישו במס' סנהדרין ושמעינן מינה דסנהדרין לאו דוקא אלא ה"ל לכל בני דיבין ואשילו במתן וכן כיון דהא משע פי שני עדים נפקא דכתי' אשילו בעדות והא דלחמירין בפ' סנהדרין גריבא שהיה בסנהדרין שנים לדבר ככל לשון ואחד

חרושי מכות להריטב"א ז"ל פרק הגולין

מן

לדודי אוזיף ברבימא לא היה גרדיף אלא שיאמר דלויף ברבימא וכן הכא
 להשי' על האשה לומר שמת בעלה דיו שיאמר שמת או כהרג כיון שכן אין
 מקבלין מתנו כל אותה תוספות כיון דתרי ענייני ניהו דלא לריכי אהרדי
 לא תלו אהרדי כלל אבל הויה דירושלמי שכתב נכסיו לשני בני אדם וכן
 הא דלוח וערב אין העדי' מוסיפין בעדותם כלל מעתה כי על שני דברי'
 גודמנו ונפשו עדים והויה לה עדות שבטלה מקלתה בטלה פולה . וגם
 זה כ"ל טעם נכון : הא דתנן ר"ע ור' טרפון אומרים חלו היינו
 בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם . אע"ג דר"ע ור' ט קודם החרבן היו
 מ"ח לא היו בסנהדרין כי היו באותן מ' שנה שלפני החרבן שגלתה סנהדרין
 וישבה בחנות שלא דלוי דיני נפשות מהלך ואילך כדאיתא בתם' סנהדרין
 ודוכתא אחריו . והא דאחריו שלא נהרג אדם מעולם פרישנא בגמרא
 משום דאמרי להו לעדי המעידין על הרובח ראייתם טרפה הרג שלם הרג
 ואת' שלם היה דלמא במקום סייף נקב היה ופי' רש"י ז"ל שהיו שואלים
 בדקתם את ההרג לאחר מיתה אם לא היה טרפה וכן פי' רבינו מאיר
 הלוי ז"ל ופי' פי' זה היו לריבין לבדוקו לאחר מיתה כי"ח טרפות וכי
 היו שלם מני חיישין דלמא במקום סייף היה נקב מכפנים שאינו ניכר
 ולפי' שמתניו כפסטה שלא נהרג אדם מעולם כלל כי זה דבר שאי אפשר
 שיוכלו להעידו שהוא שלם ושלא היה נקב במקום סייף מכפנים . אבל
 אין נכון בעיני כל רבותי ז"ל שחא דא"כ בטלה פ' ר' רוחמן ועוד כי אם
 היו לריבין לבדוקו לאחר מיתה כי"ח טרפות קא מינוולה טובא והכתוב
 אומר והאשה לרעיד כמות' כדאיתא בפ' מיתות . ועוד דמאיכא תיתי
 לחוש לפך עד שיהי' יגלה הכרוב ופי' ק"ל שהלכין בהרובא דברי נפשו
 בין להקל בין להחמיר כדאיתא בפ' סווד ומורה ואפילו ר' מאיר דחייש
 למשטמא אחריו בשחיטת חולין דכל היכא דלא אפשר למבדק לא אפשר
 ומקומי' לכהנה אחוקה . לכך הכון שלא היו שואלין אלא על טרפות
 שבמלא מבחון וכי שיי' דלמא במקום סייף נקב הוא מבחון קאמרי שזה
 דבר שאפשר הוא אלא שהוא רחוק שיתנו דעתם ונכך אמר שלא היה אדם

נהרג מעולם ודרך גזומא אמרו כן שלא היה נהרג בעולמו של אדם אח'
 על הרוב ואף בזה אם לא רבו סנהדרין לשאלו הרשות בידם כיון שזכת
 לא היו טרפה אלא שאם רצו לשאלו ואמרו העדים אין אנו יודעים אין
 מקבלין עדותם . ובהו הוא שאמרו ר"ע ור' טרפון שהיו מקבלין משום
 דכפישו רוחין ובעלי עריות . וגרסא מסוגית הגמרא שלא היה קולא זו
 אלא ברובחין ובעלי עריות דכפישו כדאמרו והיתה סנהדרין חלגית כל
 יום אבל לא היו מקבלין כן בשאר עדות דשאר עבדו' והיינו דלא שילינן
 בגמרא היכי אמרי לא ברובחין ובעלי עריות : והא דתנן שהסנהדרין
 נוהגת בין בארץ ישראל בין בחולה לארץ . פי' שהסנהדרין גדולה בלשכת
 הגוית הא לאו הכי אינה נוהגת בשום מקום כי המקום הוא גורם כדאית'
 בתם' סנהדרין ועל אותן מ' שנה שגלתה סנהדרין גדולה לא דנו ד"כ וכן
 היא בספרי : לא קשיא כאן בארץ פלן פלן . כלל דמיתא דכל
 שכר מן הארץ לחו' לארץ כיון דשליחותיהו קא עבדוין כאותו ב"ד הוא
 וכ"כ כשכר מן הארץ לחו' מחולה לארץ לחולה לארץ ולא חשיב ב"ד
 אחר אלא כשכר מחולה לארץ לארץ דלמא מהניא ליה וכתא דא"י
 לאשכחיה ליה וכות הלל : ואי אתה מוסיב בכל עיר ועיר . כלומר
 אינה חייבת להוסיב כמו שחייב בא"י בכל עיר ועיר דתן את עירם וכל
 פלך ופלך בין עירו' שבאותו פלך : דה"ג במנאפים ומשיראו מנאפי'
 וכן גרס רש"י ז"ל ול"ג עד שיראו מנאפין דמאי עד הא קוד לכן אי אפשר
 להיות שום דבר שיתחייבו בו . והא דתניא בפ' ביבול דיבמות (דף כה)
 רובל יונא ואשה חוגרת כסינר מנעלים הפוכים תחת המטה רוק למעלה
 מן הכילה כבולן אחר רבי תנא לא קשיא למה דכעו הכא . שיראו מנאפי'
 או כמחול בשפופרת דהא דהכא לענין דיני נפשות כדאיתא בברי' והתם
 מיירי לענין כתובה וקנסא דרבנן הוא שקנסו שחלף שלא בכתוב' אם רכיה
 לכויאחא מעבד' וכדון עוברת על דת יהודית וכהיא דאכלה נרגרה בשוק
 וכל הני עובדא סוף דמסתך נדרים . וכדכתיבנא על כל חלא וחדל
 בדוכתא כשייעתא דמארי מניא יתבך שמו :

סליק פרק ביצד הערים

פרק הגולין

ואמרי' תו עלה מ' אומר מות' אנוס ומ' אומ' מותר מו' הוא . ומיהו
 רש"י ז"ל פי' ל' דהא דאמרי' התם ואודו לטעמיהו בעיק טעמ' משו' דקים
 לן שאין אומר מותר מות' כפירש"י ז"ל בדן סבור בהת' ובתנא' אדם כותי
 ובתנא' ישראל ומש' ה' תלינן לפלוגתא דסבור בטעמא דאומר מותר ודכותא
 בתלמו' : א"ל אביי לרבה אומר מותר אנוס הוא פי' ויביקרי ליה
 תנא' מו' . ה"ג שאני אומר מותר מות' קרוב למו' הוא . פי' ולקרוב למו'
 קרו מו' לפי שדינו כמו' לפי רש"י לפי שהיה לו ללמוד ולא למד לפי' השני
 לפי שהיה לו לראות ולעיין מהו : אמ' בפתע פרט לקרן זוית . פירש"י
 ז"ל בפתע כמו בפסך כתרונתו והוא לשון סוך כדאמרינן תפך למתיכה
 שחיטה ולא חייבו הכתוב גלות אלא בשפיו סמוכין זה לזה כשהרגו כלות'
 שחא עליו פתאום ולא ראהו הנהרג כישמור מתנו וכגו שהיו שטיהם
 בתחלת קרן זוית זה בא ממלך וזה בא ממלך ועד שפגשו זה בזה ובהקד' זה
 והרגו לא ראו זה את זה ולא ספקי' אם הרגו בסוף קרן זוית כי כשהיה בא
 האורג מדרך לקרן לפנותית מורחית ופניו למורח והלך בא ממד דרום לכד
 מערביית כנטי' או פניו לכפון הי' הנהרג הוא רואה את האורג קוד' שראו
 והנהרג היה יכול להשמר וכשלא נשמר נתלם שהוא פושע ועכשה האורג
 אנוס וכן פי' רב"ת הלוי ז"ל ומת' כחלל תירץ למה שחא למדריש'אם בפתע
 שהרגו בקרן זוית ולא הכא אמרי' פרט לקרן זוית וקשיין אהרדי לא דקבא
 מירובא דהא דהכא בסוף קרן זוית דלא היו פתע שלא היו סמוכין זה לזה
 והיא בתחלת קרן זוית שהיו סמוכין זה לזה והיה לפי' פתע וכדפרישו ז"ל :
 בר'א איבה פרט לשונא . ואיבה למידק כהד' כתיב והוא לא שונא לו ולא
 אויב לו וכל הכי למה לי . ויש מתרלים דלויטריכו למטוטי אויב מג' מיני
 הריגות האמור' כפרס' כלי יד וכלי חבן וכלי ברזל ולענין ההורג כמות'
 גמור יש הפרש לענין אומדנ' בין זה לזה כדאית' בסנהדרין ואמרי' התם
 דלא גמרי מהדדי . ושחא יש תלמי' דזון או אנוס בזה יותר מזה ודלת' הוא
 אמרי' ה"ב דגלי קרא בלחור' גלי הכי דלא גלי לא גלי להכי כתיבנה בלחא
 ורפינו הרמב"ן ז"ל כתב דלויטריכו בולנה משום דשונא ההורג בענין
 שגרא לעדים שפי' שונא כפי' אדם שאינו אויב יש ג' אומדנ' יש שטיהם
 יכול לדון יותר שחרג לדעת ועשה עלמנו כמי שאינו יודע ויש שהדעת נוטה
 יותר שחרג שלא לדע' יש בינוי שקרו דלון כזה והוא לא כתב לא חר שונא
 הוא מוקמי' באותו שט' יותר שחרג לדע' איגטיכו חייך למטוטי מגל'ו
 אפי' הכיניתי ואפי' אותו שגרא יותר שחרג שלא לדעת ולר' דאמר לקמן
 דמתקן' איכול לומר' שלא לדע' הרג בול' טעמי' אשו' דכס' דחדר' להכי כתב
 רחמנ' שונא טובא לוח' שיה' עד שיה' דע' נוט' לשון יותר דלון טלדע' רנו'

אלו הן הגולין ואית דגרפי' ואו וליכא קפדא בהא דהתם בפ' דשב'
 (דף ת') שיל בגמרא חלו תנן או ואלו תנן משום דהתם איבה
 למשטמא דקאי' אדלעיל או דקאי' אחוי' דבעי למיתני אבל הכא פשיט' דקאי'
 אחמי' דבעי למיתני דכפירקן דלעיל לא חייבי מדי' בדון הגולין לא משום
 דקתני במתני' קמית' מעידנו כפי' פ' שחי' גלות פתח הכא כפי' דיני הגולין
 טיחא . ואי גרסי' ואלו כמי בעי הכי לומר כפירקא דלעיל פרישנא דין
 הכענין אומדן דפתח' ביה ואן הן הגולין שמעידין עליהם שחייבין גלות
 זוה כרו' . וכלל פירקין דכל שונג קרוב למו' או שהיה אנוס אינו
 בגלות כי האנוס לא מחייב גלות ומי שהוא קרוב למו' לא מיפטר וית' לי'
 כפרה בגלות ואם הרגו גול' דהם אינו נהרג עליו אף כל זמן שלא יאח' חזק
 לתחמו' כדכתיבן למימר ויבינו דקתני' אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה
 בלוח' בספק שגגה שחא בה לא חונס ולא לד' זון : דידה' מעגל במעגל'
 וכו' טעמא כך מפרש בגמרא דלא מחיי' גלותא לא כמה שהוא דרך יודיה
 כדכתיב ויפל עליו וכדאיתא בגמ' איהתם מפרש כלל' דסי' לאתווי' מאי :
ע"ב גמרא מו' פשיטא בר קטלא הוא . פי' ואע"ג דלא מיקט'
 כיון דלא אחרו ביה או דהוה שונג קר' למו' אינו
 בן גלות . אומדן פרט לאומר מותר . פירש"י ז"ל כסבור מותר להרוג
 ישראל וכן הלשון הזה ומתפרש בכל מקום . ואיבה דקשי' להו דא"כ היכי
 ממעט ומשונג דהא גבי שבת גבי קרבן ע"א ושאר עבדו' כתיב בשונג' על
 קרבנם ואפי' אמרי' בפ' ד' מיתו' ב"ד וכן בפ' כלל גדול דלוח' מות' שונג
 וחיי' קרבן . ויש מתרלין דשאני הכא דכפי' בשגגה טובא ובתי' כמו כלא
 דאות וכלי דעת לומר דבעינן שונג גמור אבל התם בשגגה דכל דהוא סגי
 ואומר מותר שגגה כל דהוא היא . עוד פירשו דהתם מירי' בשאינו עוקר
 כל הגוף ודיע' לשבת או לע"א ודכותה למשה או לאו או בתחומין לשבת
 כדאית' התם שאם אחר מותר לגמרי פטור מתקרבן והכ' בעינן לוח' שאות'
 מותר לגמרי שחיי' וידע בו שום איסור . כל זה פירש"י ז"ל אבל אחרים
 פירשו דלומר מות' אחמו' כאן ובכולה פירקין ל' אחר הוא והוא מן הלשונ'
 שכתבנו שפירשו מתחלף והכא בעי' לומר שהוא אומר מותר בהריגה זו כי
 היה סבור שהי' כותי או בהמה ונמלא ישראל . וכ"כ היינו פרט לשאין
 מתכוין דלמתי' . ז"ל שאינו דומה להיא שטיהם שחוק לגוף שמתכוין
 להרוג אדם והוה את הבהמה אבל הא דרבה טעמות היה באותו גוף
 עגמו שחרג שהי' סבור שמתור' להרגו . והביאו ריאה לפי' זה תמאי דאמרי'
 לקמן כפירקין דפליגי דשא ורב קמ' באות' מותר ואמרי' ואודו לטעמיהו
 גפי' פנינו בסבור להרוג את הבהמה ונמלא שחוק אדם כותי ונמלא ישראל